

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVII
Књига 55

Нови Сад, октобар 1995
Број 10

САДРЖАЈ

Тема Гласника:
50 ГОДИНА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

Извод из Повеље Уједињених нација / 361

ЧЛАНЦИ

Др Миодраг Старчевић	Уједињене нације и југословенска криза / 363
Др Душанка Ђурђевић	Допринос Уједињених нација унификацији правила међународног привредног права / 376
Др Бернадет Бордаш	Активност ОУН у области унапређења положаја жена и њена рефлексија у међународном приватном праву / 382

РАСПРАВЕ

Дејан Укропина	Високи комесаријат Уједињених нација за избеглице (UNHCR) / 392
Станислав Новаковић	Утицај рада организације Уједињених нација на развој и дефинисање међународног права / 398
Изабел Мишић	Острва Åland — један пример аутономије / 401

АДВОКАТУРА

XXXIX конгрес Међународне уније адвоката / 409

ПРАКСА

Грађанско право / 411

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора АКВ / 415

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице изласења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

Topic of Glasnik: 50th ANNIVERSARY OF UNITED NATIONS

Extract from the United Nations Charter / 361

ARTICLES

Miodrag Starčević, Ph.D.	United Nations and the Yugoslav Crisis / 363
Dušanka Djurdjev, Ph.D.	Contribution of United Nations to unification
of International Commercial Law
Rules / 376
Bernadet Bordaš, Ph.D.	Activities of OUN concerning improvement
of position of women and their reflection
in Private International Law / 382

DISCUSSIONS

Dejan Ukropina	The United Nations High Commissariat for
Refugees (UNHCR) / 392
Stanislav Novaković	Influence of work of the OUN upon
development and definition of
International Law / 398
Izabel Mišić	The Åland Islands – an example of
autonomy / 401

THE BAR

XXXIX Congress of the International Association of Lawyers / 409

CASELAW

Civil Law / 411

NOTICES

From the meeting of the Management Board of the Vojvodina Bar Association / 415

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Коста Мајински (1928—1932), *др Никола Николић* (1933—1936), *др Василије Сјанковић* (1936), *др Славко М. Ђурић* (1937), *Владимир К. Хаџи* (1937—1941), *Милорад Бојић* (1952—1972), *Сава Савић* (1973—1987), *Мирослав Здјелар* (1987—1994)

Уређивачки одбор

СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веј, адвокат у Новом Саду, *Милан Добросављев*, адвокат у Новом Саду, *др Јанко Кубињец*, адвокат у Бачком Петровцу, *Срџан Миковић*, адвокат у Панчеву, *Предрај Веселиновић*, адвокат у Новом Саду, *Радивоје Јовић*, адвокат у Новом Саду

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Адреса Уредништва

21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/Л. Телефон: 021/29-459
Рукописи се не враћају

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVII
Књига 55

Нови Сад, октобар 1995
Број 10

ИЗВОД ИЗ ПОВЕЉЕ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

ГЛАВА I

ЦИЉЕВИ И НАЧЕЛА

Члан 1.

Циљеви Уједињених нација су:

1. одржавање међународној мира и безбедности и у њу сврху: предузимање деловних колективних мера ради сјречавања и ошклањања претњи миру и ради сузбијања акаџа најада или друјих нарушавања мира, и ошваривање мирним средствима и у складу са начелима љравде и међународној љрава уређивања или рецавања међународних сјорова или сџуација које би мојле довести до нарушавања мира;

2. развијање љријатељских односа међу народима, заснованих на љошћивању начела равнојравности и самоодређења народа, и предузимање друјих одјоварајућих мера за учвршћивање свејској мира;

3. ошваривање међународне сарадње у рецавању међународних љроблема љривредне, соџјалне, куљтурне или хуманитарне љрироде

и у развијању и подстицању поштовања права човека и основних слобода за све, без обзира на разлике у раси, полу, језику или вери;

4. да служи као средиште за усклађивање деловања нација на остваривању ових заједничких циљева.

Члан 2.

Ради остваривања циљева наведених у члану 1. Организација и њени чланови раде у складу са овим начелима:

1. Организација се темељи на начелу суверене једнакости свих својих чланова.

2. Да би свим члановима била обезбеђена права и благодети које произићу из чланства, чланови треба да у доброј вери испуњавају обавезе које су преузели у складу са овом Повељом.

3. Чланови решавају своје међународне спорове мирним средствима на такав начин да не угрозе међународни мир, безбедности и правду.

4. Чланови се у својим међународним односима уздржавају од претње силом или употребе силе, било против територијалне целивности или политичке независности ма које државе, било из разлога који су на ма који начин неспојиви са циљевима Уједињених нација.

5. Чланови дају Организацији пуну помоћ у свакој акцији коју она предузима у складу са овом Повељом и уздржавају се од помагања државе против које Уједињене нације предузимају превентивну или принудну акцију.

6. Организација обезбеђује да државе које нису чланице Уједињених нација постоје у складу са овим начелима, колико је то потребно за одржавање међународног мира и безбедности.

7. Ништа у овој Повељи не овлашћује Уједињене нације да се мешају у послове који по својој суштини припадају унутрашњој надлежности државе, нити да захтевају да чланови такве послове подносе на решавање у складу са овом Повељом; ово начело, међутим, не утиче на примену принудних мера у складу са главом VII.

ЧЛАНЦИ

Др Миодраг Старчевић
професор Центра ВВШ у Београду

УЈЕДИЊЕНЕ НАЦИЈЕ И ЈУГОСЛОВЕНСКА КРИЗА*

1. Уводне напомене

„Ми, народи Уједињених нација рецени да сјасемо будућа покољења ужаса рата, који је двапут у току нашој живојци нанео човечанству неописиве штетне и да васпоставимо веру у основна права човека, у достојанство и вредност људске личности, у равноправност људи и жена и нација великих и малих, и да обезбедимо услове под којима ће моћи да се очувају правда и поштовање обавеза које проистичу из уговора и других извора међународној права, као и да радимо на друштвеном напретку и побољшању животињих услова у већој слободи.”

Ове велике речи и племените жеље записане су 26. јуна 1945. године, непосредно после завршене најкрвавије катаклизме у историји човечанства, у уводном делу Повеље Уједињених нација.

Сагласно овом опредељењу, у члану 1. Повеље формулисани су основни циљеви Уједињених нација: да сачувају међународни мир и безбедност, да међу нацијама развијају пријатељске односе засноване на поштовању начела равноправности и самоопредељења народа, да остварују међународну сарадњу решавањем међународних проблема привредне, друштвене, културне или хуманитарне природе, да буду средиште у коме ће се усклађивати поступци нација управљени на постизање ових заједничких циљева.

* Рад примљен: 26. IX 1995.

Све наведене циљеве Уједињене нације треба да остварују у складу са начелима: суверене једнакости свих чланица; савесног испуњавања обавеза преузетих у складу са Повељом; мирног решавања спорова; забране претње силом или употребе силе; забране интервенције у унутрашње ствари држава.¹

Очигледно је да су наведеним општим опредељењима у уводном делу Повеље, прописивањем циљева и одређивањем начела на којима се заснива остваривање ових циљева постављени темељи система колективне безбедности који је требало да спречи оружане сукобе у савременим међународним односима или, ако такви сукоби ипак избију, да их применом инструмената предвиђених Повељом зауставе и обезбеде мирно решавање спорова.

У том систему колективне безбедности, посебна улога је предвиђена за Савет безбедности, а затим и Генералну скупштину. Остали главни органи Уједињених нација само индиректно доприносе очувању светског мира, стварањем економских, социјалних, културних и других услова који ће отклонити разлоге за почетак оружаных сукоба.

Међутим, улоге Генералне скупштине и Савета безбедности се заснивају на строгој подели надлежности. Осим кад поступа на темељу резолуције „Уједињени за мир”, Генерална скупштина може само да препоручи мере за очување светског мира.

Улогу „главног чуvara” светског мира има Савет безбедности и ради остваривања те улоге њему су поверена посебна овлашћења.

Имајући у виду управо ове улоге и поделу надлежности, као и неспорну чињеницу да је, и фактички, пресудну улогу у решавању југословенске кризе имао, и сада има, Савет безбедности ограничићемо се, у даљем тексту, на његову улогу у југословенској кризи. То никако не значи да се могу занемарити деловање Генералне скупштине и других органа Уједињених нација; овакав приступ је последица улоге Савета безбедности и немогућности да се у једном оваквом раду обухвате сви фактори који су утицали или утичу на тражење решења на просторима бивше Југославије.

2. Савет безбедности и југословенска криза

Савет безбедности је једини орган Уједињених нација чије одлуке имају обавезну снагу. Према томе, резолуције Савета безбедности су *ius cogens*, правила од којих нема одступања.

Затим, према самом слову Повеље, Савету безбедности стоји на располагању читав низ мера за очување мира, од препорука до принудних мера политичке, економске и војне природе. Принудне мере политичке природе подразумевају прекид дипломатских односа, препоруку Генералној скупштини за искључење државе из чланства;

¹ Члан 2. тачка 4. Повеље.

економске мере садрже прекид трговинских односа, прекид саобраћаја, блокирање финансијских средстава и друге мере којима се непосредно утиче на привредни живот држава.²

Свакако, најважније и најдрастичније мере које може да предузме Савет безбедности су мере војне природе. Према члану 42. Повеље ако Савет безбедности сматра да мере које не укључују употребу силе неће бити довољне, или се покаже да нису довољне, „он може да предузме сваку (подвукао М. С.) меру ваздухопловним, поморским или сувоземним снагама која је нужна ради одржавања или васпостављања међународног мира и безбедности. Таква мера може садржавати демонстрације, блокаду и друге (подвукао М. С.) операције ваздухопловним, поморским и сувоземним снагама чланова Уједињених нација”.

Од значаја за функционисање и делотворност Савета безбедности је и његов састав, потпуно специфичан у односу на све друге органе Уједињених нација. Наиме, од 15 чланова Савета, пет су стални чланови Савета и то место је резервисано за САД, Русију (раније СССР), Велику Британију, Француску и Кину. Осталих 10 чланова су нестални чланови Савета, које бира Генерална скупштина на период од две године. За доношење резолуције у Савету безбедности је неопходна већина од девет гласова, али под условом да ниједан од сталних чланова не гласа против (тзв. вето).

Тај и такав Савет безбедности је имао и има значајну улогу у решавању кризе на бившим југословенским просторима и требало је да спречи оружане сукобе у време кад је претила опасност од њиховог избијања или да их заустави онда кад су већ били започети. Сведоци смо да Савет безбедности до сада није успео у томе. Разуме се, не може кривица због избијања оружаних сукоба нити због неуспеха у њиховом заустављању пасти само на Савет безбедности, међутим, неспорно је да је његова улога у томе макар сразмерна његовим овлашћењима и улози која му је поверена.

Разлози због неуспеха Савета безбедности, као и многих других фактора који су учествовали у решавању кризе, укључујући и унутрашње, југословенске, су многобројни и вероватно ће се многи аутори, у будућности, бавити тим питањима. Али, кад је Савет безбедности у питању, несумњиво је да те разлоге треба тражити и у његовом приступу начину решавања југословенске кризе, тумачењу правила међународног права које је заступао и конкретним мерама које је предузимао, позивајући се на та тумачења.

Доказа за то је много и анализа свих њих превазилази оквире овог рада. Због тога ћемо се позабавити само некима од њих, који по схватању аутора, оправдавају наведени закључак.

² Члан 41. Повеље.

Савет безбедности се активно укључио у решавање кризе на југословенским просторима, практично, 25. септембра 1991. године, доношењем прве резолуције која се односи на Југославију.³

Иако се овој резолуцији не може ставити било какав приговор, остаје питање због чега је Савет безбедности реаговао тек три месеца након избијања сукоба у бившој СФРЈ, односно због чега је иницијативу за решавање несумњиве претње миру препустио другим међународним институцијама, које су, обзиром на статус СФРЈ, биле за то непозване, осим као, евентуално, посредници или субјекти који могу само да понуде добре услуге.

Следећи важан корак Савета безбедности представљају његове препоруке за пријем Хрватске, Словеније и Босне и Херцеговине у Уједињене нације.⁴ Подсећамо да је у то време већ конституисана Савезна Република Југославија, која није укључила те просторе у свој састав. Међутим, на тим просторима, осим Словеније, још су трајали оружани сукоби, односно у Босни и Херцеговини су се тек распламсавали. Ентитети за које је Савет безбедности одлучио да их препоручи за пријем у Уједињене нације нису имали нити једног конститутивног елемента државности: територије су биле спорне и без утврђених граница; без јасно дефинисаног становништва, поготову у Босни и Херцеговини, чију државност је оспоравало преко 50% становништва (Срби и Хрвати); Хрватска, а поготову Босна и Херцеговина нису вршиле фактичку власт на великим, односно претежним деловима своје територије.

Иако недвосмислено стојимо на становишту да је признање, па према томе и пријем у Уједињене нације, превасходно политички чин и да не може имати конститутивни карактер, ипак се не може једнаким мерилима посматрати признање које даје једна држава и признање које препоручује Савет безбедности; свакако признање Савета безбедности има већу тежину и несумњиво утиче на даљи развој догађаја. Чак ни намера да се на тај начин утиче на решавање кризе, не може се унапред дисквалификовати, под условом да је принципијелне природе, па макар је оцењивали и погрешном. Али, ове препоруке су биле, на неки начин, увођење двоструких стандарда у решавању кризе на просторима бивше СФРЈ. Јер, подсетимо, Савет безбедности није препоручио пријем бивше југословенске Републике Македоније за пријем у Уједињене нације, иако је она, са Словенијом, имала све атрибуте државности које је квалификују за члана Уједињених нација.⁵

³ Рез. 713, којом се уводи ембарго на испоруке оружја и војне опреме Југославији „све док Савет безбедности не буде донео другачију одлуку уз консултације са Генералним секретаром и Владом Југославије”.

⁴ Рез. 753, 18. мај 1992, Препорука за пријем Хрватске; Рез. 754, 18. маја 1992, Препорука за пријем Словеније; Рез. 755, 20. мај 1992, Препорука за пријем Босне и Херцеговине.

⁵ Препорука за пријем Македоније је стигла тек 7. априла 1993. године, Рез. 817.

На жалост, овакви, двоструки стандарди, о којима се и у мање упућеној јавности свакодневно и основано говори, постали су константа у приступу Савета безбедности решавању кризе на просторима бивше СФРЈ.

Препоручивањем бивше три југословенске републике за пријем у Уједињене нације Савет безбедности је, у суштини, прихватио тумачење права на самоопредељење народа које је дала фамозна Бадентерова комисија, по коме се то правило своди на самоопредељење територија, односно у конкретном случају бивших југословенских република. Иако се становишта у погледу тумачења права народа на самоопредељење разликују, чини нам се да је овакво тумачење тог права неприхватљиво.⁶ Међутим, много је важније да је на оваквом тумачењу права на самоопредељење Савет безбедности прихватио, као и раније КЕБС и Европска заједница, становиште о непроменљивости граница бивших југословенских република. Дакле, штите се унутрашње границе, које су, правно, административног карактера, али се не штите међународно признате границе једне чланице Уједињених нација. Не треба посебно ни доказивати да је овакво становиште у потпуној супротности са једним, већ наведеним начелом садржаним у Повељи; начелом заштите територијалног интегритета ма које државе.

Већ следећа резолуција Савета безбедности потврђује да Савет безбедности истрајава на примени двоструких стандарда. Наиме, иако је сасвим јасно да је Савезна Република Југославија донела одлуку о повлачењу бивше ЈНА, односно већ преименоване Војске

⁶ У овом погледу постоји мишљење да под појмом „народа“ као субјекта права на самоопредељење треба подразумевати народ као демос — становништво једне државе у целини, а не народ као етнос — нацију. Уколико се овакво тумачење прихвати, онда се, следствено, може прихватити да о самоопредељењу одлучује целокупно становништво једне државе, без обзира на националну припадност.

Овакво становиште изгледа неприхватљиво, јер отвара неслушене проблеме. Чак и у схватању народа као етноса, као субјекта права на самоопредељење остаје отворено питање квантума, броја људи који припадају једној нацији, који може да остварује ово право; не може се на то право, на пример, позивати неколико хиљада људи исте националне припадности у држави од неколико милиона становника. Кад би се народ као демос сматрао носиоцем права на самоопредељење, овај се проблем вишеструко умножава; којим разлозима би се могло спречавати да сваки град, свако село или, да вулгаризујемо, свака улица истакне захтев за остваривањем овог права.

С друге стране, ако једна нација има апсолутну већину у држави, онда то онемогућава све друге нације, без обзира на друге услове (број, историјске услове и разлоге, хомогеност настањивања итд.) да остварују ово право; увек би већинска нација то онемогућила „демократском“ мајоризацијом на референдуму (што је уобичајени начин изјашњавања о самоопредељењу) демоса (свеукупног становништва).

Конечно, пракса остваривања овог права иде у прилог тумачењу појма народа као етноса, као субјекта права на самоопредељење. Наравно, ово је само један од аспеката права на самоопредељење; ради се о изузетно сложеним проблемима, који у себи крију многе опасности, па и опасности оружаних сукоба (ретко се у пракси ово право остваривало без сукоба). О томе су морали да воде рачуна они који су, позивањем на ово право, рушили једну државу, као и они који су их у томе подржавали.

Југославије из Босне и Херцеговине, Савет безбедности уводи санкције против Савезне Републике Југославије због ангажовања у Босни и Херцеговини. Притом, сасвим изричито истиче да су на територији Босне и Херцеговине присутни „елементи Хрватске армије”, али само захтева да се ти елементи повуку и не уводи санкције против Републике Хрватске.⁷ Наравно, и наведена констатација о присутности „елемената Хрватске војске” су својеврсни цинизам. Ноторна је чињеница да је, фактички, Република Хрватска проширила своје надлежности и сувереност на подручја западне Херцеговине; на тим просторима се користи искључиво хрватска монета, примењују се хрватски прописи, јавно делује хрватска војска и полиција. Све то за Савет безбедности нису довољни разлози за оштрије мере против Републике Хрватске, а поготову не за увођење санкција.

У спровођењу санкција против Савезне Републике Југославије, Савет безбедности повређује чак и сопствене резолуције. Наиме, сама Резолуција 757 одређује да се забране неће односити на испоруке материјала намењеног у строго медицинске сврхе и намирница и да се о томе само обавештава Комитет за санкције; кад су у питању финансијска средства, санкција су ослобођене све дознаке које се користе искључиво за строго медицинске или хуманитарне сврхе и намирнице. То би требало да значи да наведени материјал и финансијска средства не подлеже одобрењима Комитета за санкције; кад су у питању робе за ове сврхе Комитет се само обавештава, кад су у питању финансијска средства нема потребе ни за обавештавањем.

У пракси, Комитет за санкције захтева једнаку процедуру и за све ове материјале и финансијска средства. Захтевају се посебне дозволе за увоз хуманитарне помоћи, па чак и лекова и медицинских средстава, а процедура траје, просечно, 5—6 недеља. На тај начин, Комитет озбиљно и директно утиче, одуговлачењем процедуре, на озбиљно погоршање хуманитарне ситуације у земљи. Поред тога, саставни део оваквог тумачења Резолуције је забрана донаторима и међународним организацијама да робе за хуманитарне потребе набављају у земљи, јер би то, наводно, значило кршење санкција, иако је јасно, из текста резолуције, да финансијска средства за хуманитарне сврхе нису предмет санкција. Набавкама у иностранству по знатно вишим ценама роба којима располаже и тржиште у Југославији и транспортним трошковима за превоз тих роба у Југославију, драстично се оштећују и онако оскудни фондови за хуманитарну помоћ; у неким случајевима испоручена роба има троструко већу цену од оне по којој би се могла набавити у Југославији (нпр. брашно).

Кад су у питању санкције, основано се може поставити питање граница овлашћења Савета безбедности да уводи ове мере. Полазећи од неспорне чињенице да је, одредбама гл. VI и VII Повеље, Савет безбедности овлашћен да предузима мере за очување или поновно успостављање мира, тешко је разумети на који начин, рецимо, забра-

⁷ Рез. 757, 30. мај 1992.

на спортских активности или научне сарадње доприноси очувању мира. Коначно, чак и тај циљ — очување мира, не може се остваривати неограниченим средствима. Не могу, по нашем мишљењу, бити предузимане мере које доводе у опасност и само преживљавање становништва у држави против које се санкције предузимају, нити мере које ће погађати и многе будуће генерације. Једноставно, такве мере се противе основним принципима хуманости, делују недискриминисано и најтеже погађају управо оне слојеве становништва који су најосетљивији и у свим условима треба да уживају заштиту; жене, децу, стара лица, болеснике. Управо такве последице изазивају санкције које се примењују према Југославији.

Следећа мера која, по оцени овог аутора, заслужује посебну пажњу је формирање Међународног суда за бившу Југославију.⁸ Формирање овог суда садржи више повреда, не само међународног права, односно овлашћења Савета безбедности, него и општих правних начела која признају, да се користимо врло спорним термином из међународноправних инструмената, цивилизовани народи.

Оснивање суда поново нас води питању о границама овлашћења у погледу мера које Савет безбедности може да предузме ради очувања или поновног успостављања светског мира.

Наиме, тачно је да Повеља, како смо већ навели, овлашћује Савет безбедности да „чини препоруке какве ће се мере предузети, у складу с члановима 41. и 42, да би се сачували или воспоставили међународни мир и безбедност”.

Према члану 41. „Савет безбедности може да одлучи какве ће мере које собом не повлаче употребу оружане силе да примени у циљу извршења његових одлука, и може да позове чланове Уједињених нација да примене те мере. Ове могу да садрже потпуни или делимичан прекид привредних односа и железничких, поморских, ваздушних, поштанских, телеграфских, радиографских и других саобраћајних средстава, као и прекид дипломатских односа.”

У члану 42, који овлашћује Савет безбедности да поступа уз примену силе предвиђено је да „он може да предузме сваку меру ваздухопловним, поморским или сувоземним снагама која је нужна ради одржања или воспостављања међународног мира и безбедности. Таква мера може садржавати демонстрације, блокаду и друге операције ваздухопловним, поморским и сувоземним снагама чланова Уједињених нација.”

Према Резолуцији, Савет безбедности оснива Међународни суд за бившу Југославију „Поступајући у складу са Главом VII Повеље Уједињених нација”.

И површним увидом у текст Повеље, изгледа јасно да Савет безбедности не може правни основ за оснивање Суда тражити у члану 41. Повеље, једноставно зато што су у њему лимитиране мере

⁸ Рез. 808, 22. фебруар 1993.

које Савет безбедности може да предузима, а међу њима нема ниједне која овлашћује на оснивање судских органа.

Поготову не садржи овакво овлашћење члан 40. Повеље, који овлашћује Савет безбедности да предузима привремене мере, јер је предузимање тих мера оптерећено значајним ограничењем да „не могу задирати у права, захтеве или положај заинтересованих страна”. Не треба посебно ни доказивати да суђење изазива трајне последице и не може се сматрати привременом мером, те да „задире” у права држава о чијим се држављанима ради.

Остаје да се правни основ за оснивање Суда тражи у члану 42. Повеље. Овај члан садржи овлашћење Савета безбедности да предузме „сваку меру” и неки међународни правници (на различитим скуповима) тврде да оваква интонација одредбе ни у чему не ограничава Савет безбедности у погледу мера које може да предузме; другим речима да он може да предузме сваку меру за коју оцени да је оправдана.

Али, овакви ставови губе из вида да се овлашћење Савета безбедности да предузме „сваку меру” односи само на примену силе; на мере ваздухопловним, поморским или сувоземним снагама, али не и на примену „судске силе”.

Оваква интонација одредбе о овлашћењу Савета безбедности сигурно допушта врло екстензивна тумачења. Међутим, у међународном праву посебно, у тумачењу права се мора полазити од циља коме треба да служи установљено правило. У овом случају, једини циљ, због кога се Савету безбедности и поверавају овлашћења, јесте поновно успостављање мира. Према томе, све мере које предузима Савет безбедности по овлашћењима из главе VII Повеље су легитимне и у складу са међународним правом само ако доприносе очувању или поновном успостављању мира. Просто није јасно како суђење ратним злочинцима може допринети миру; кажњавање ратних злочинаца јесте несумњиви интерес међународне заједнице, али не значи допринос миру. Кажњавање ратних злочинаца може да допринесе хуманизацији рата, али не и престанку рата; коначно, ако се схвати и као озбиљна претња онима који повређују правила међународног хуманитарног права последица може бити, наравно врло пожељна, да престану или се смање те повреде, али се оружани сукоб може наставити и без њих. Дакле, рационално гледано, врло је тешко уочити, а поготову доказати, везу између кажњавања злочина и успостављања мира.

Коначно, сама чињеница да Међународни суд за бившу Југославију оснива Савет безбедности, да он именује судије и тужиоца, предвиђа организационе мере за рад Суда, озбиљно доводи у питање самосталност Суда. Не доводећи у питање чак и решеност свих судија и тужилаца да поступају непристрасно, иако и за то има основа, само то што га формира Савет безбедности доводи у сумњу његову самосталност. А начело самосталности и независности суда је опште правно начело којим се диче све савремене државе у

свету, па и оне у којима је то само уставна фасада за злоупотребу судских органа.

Изгледа да су тога свесни и они експерти који подржавају формирање Суда, па основаност такве одлуке Савета безбедности аргументују, не правним него логичким и етичким разлозима; о оправданости гоњења и кажњавања злочинаца, о потреби реакције међународне заједнице на флагрантно кршење међународног хуманитарног права итд.

Разуме се да нико разуман не може да се супротстави логици тих аргумената, али се у њима не може тражити правни основ за формирање Суда. Треба имати у виду да оптужба да је неко ратни злочинац, барем по схватању овог аутора, представља најозбиљнију могућу оптужбу у цивилизованом свету. Поред тога, кривичним поступком и суђењем за наводне ратне злочине се доводе у питање највреднији интереси човека. Баш због тога, све у том поступку мора бити, правно, перфектно; од оснивања Суда, избора судија и тужилаца, до правила поступка. Само тако, може се постићи циљ судовања. Не може се повредама права, из било којих побуда, ма колико оне могле бити племените, штитити од повреда међународног хуманитарног права.

Само разумевања ради, аутор је безрезервни присталица међународне одговорности за повреде међународног хуманитарног права. Али као супсидијарне, онда кад држава чији држављанин такве повреде чини, одбија да га за повреде гони. И пред сталним, самосталним и независним међународним судом, који би судио за све повреде и свима. Нема преких путова до правде и заштите хуманости.

Формирање Међународног суда за бившу Југославију, надлежног да суди само за озбиљна кршења међународног хуманитарног права у Југославији (и Руанди) у периоду од 1. јануара 1991. године до датума који одреди Савет безбедности после поновног успостављања мира, као да ослобађа све починиоце ратних злочина пре тог датума. Поред тога, оваква интонација значи установљење председана који сугерише да ће о томе који ће злочинци бити гоњени, а који неће, одлучивати Савет безбедности.

Бојимо се да ће овакав начин формирања Суда значити лошу услугу идеји о формирању сталног међународног кривичног суда, која се развија већ преко 45 година.

Разуме се, само наведеним се не исцрпљују све могуће примедбе које се односе на Међународни суд за бившу Југославију. Има још доста аргумената који доводе у питање и Суд и његов начин рада; примедбе на правила о поступку, на доказивање и доказна средства, поготову на досадашњи рад Суда. Али, све те примедбе превазилазе оквире овог рада.

И поред свих примедби изречених на овакав начин формирања Суда, он је ипак чињеница; пре свега политичка. И све ове примедбе не значе позив на игнорисање Суда, јер би такав поступак могао

имати кобне последице и по државу и по појединце који би могли бити позвани пред Суд. Напротив, сматрамо да се мора остваривати сарадња са Судом и настојати да се Суду презентирају одговарајућа документа којима, претпостављамо, располажу одређени органи и организације у Југославији, пре свих Комитет за прикупљање података о извршеним злочинима против човечности и међународног права.

Упркос ограниченом циљу једног оваквог рада, чини се да није могуће избећи још једно питање којим се бавио Савет безбедности. Ради се о концепту заштићених зона (зона безбедности) у оружаном сукобу у бившој Босни и Херцеговини.

Овакве зоне већ дуго познаје међународно ратно право, у различитим облицима; зоне безбедности, санитарске зоне, небрањена места, отворени градови итд. И у теорији и у пракси међународног ратног права релативно јасно је разрађен концепт таквих зона у погледу њиховог успостављања, услова које треба да испуњавају, начину њиховог обележавања и функционисања итд. Остављајући по страни сва друга питања, неспорно је да се такве зоне успостављају споразумима страна у сукобу. Као незаобилазан услов за успостављање таквих зона поставља се захтев за њиховом потпуном демилитаризацијом; у различитим облицима, строжим или блажим (без војске и наоружања, без капацитета војне индустрије, без икаквих војних капацитета, па чак и без комуникација са војним институцијама своје стране). Као обавезан услов за успостављање било ког облика ових зона увек се поставља захтев да у тим зонама нема борбених састава и јединица стране у сукобу и да се из ње или у њој не изводе никакве операције војног карактера, односно активности које значе подршку војним операцијама.

У случају Босне и Херцеговине зоне безбедности су, по правилу, успостављане одлукама Савета безбедности, а не споразумом страна у сукобу. Ако се овакво решење и може бранити, јер стране у сукобу нису биле спремне на успостављање тих зона, а хуманитарна ситуација је императивно захтевала да буду успостављене, онда се никако не може оправдати да при њиховом успостављању није поштован ни основни наведени услов. Наиме, ноторна је чињеница да те зоне апсолутно нису демилитаризоване. У њима су задржани борбени састави, из њих су, такође по правилу, кретале офанзивне акције муслиманске војске. И у таквим условима, Савет безбедности је истрајавао на заштићеном статусу тих зона и предузимао је акције против српских јединица које су одговарале на те провокације. Сасвим је јасно да заштићене зоне губе свој статус, односно заштиту, ако се из њих изводе борбене операције или акције за подршку тим операцијама. Пропуштање Савета безбедности да реагује на те провокације из зона безбедности, а да санкционише само одговор на те провокације, који је био легитиман (не упуштајући се у оцену његове сразмерности провокацији и друга питања која могу бити битна за сагласност одговора међународном праву) није само, понов-

ни пример двоструких стандарда, него може, као далекосежну последицу, имати и губитак поверења у сам концепт тих зона.

Посебно тешке последице, у том погледу, имаће, без сумње, последња бомбардовања, наводно, српских положаја и других војних циљева, ради заштите зоне безбедности града Сарајева.

Овом неразумном и апсолутно неоправданом акцијом поврећена су многа правила међународног хуманитарног права, обичајна и уговорна: о заштити цивилног становништва; о заштити рањеника, болесника и санитетског особља и санитетских јединица и установе; о забрани напада на објекте који садрже опасне силе. Коначно, нарушено је једно од темељних начела међународног ратног права, начело о обавези разликовања бораца од небораца и апсолутној забрани напада на неборце.

3. Уместо закључка

Очигледно је, и из само површне анализе деловања Уједињених нација, односно првенствено Савета безбедности, да ни у овом случају, као ни у преко 50 ранијих оружаних сукоба у свету, од краја Другог светског рата, Уједињене нације нису успеле да спрече, а до сада ни да зауставе, оружане сукобе на подручју бивше Југославије.

Разлога за то има много и било би преамбициозно у једном оваквом раду бавити се њиховом потпунијом анализом.

Сасвим је у праву проф. Петковић кад истиче да је „криза у бившој Југославији потврдила праксу тзв. пролиферације резолуција у систему Уједињених нација, па чак и када је у питању орган који доноси одлуке, тј. Савет безбедности. Уз све остало, то је својеврстан израз неефикасности система колективне безбедности УН”.⁹

Можда та „пролиферација” није само доказ неефикасности Уједињених нација; можда је она један од узрока те неефикасности. Или, прецизније речено, можда у начину доношења тих резолуција, у њиховом садржају и у њему садржаном приступу решавању кризе леже разлози неспособности Уједињених нација да на прави начин одговоре на угрожавање и нарушавање мира.

Уз то, без неке дубље анализе, јасно је да су Уједињене нације стециште различитих политичких интереса, што само по себи није ни изненађујуће. Оне су управо и формиране да би се у њима различити политички интереси усклађивали на начин који треба да благовремено реши кризне ситуације и онемогући избијање оружаних сукоба. Међутим, то подразумева да Уједињене нације, у таквим околностима, воде рачуна о реалним условима, о разлозима који су до криза довели и да на темељу њих утврђују јединствени наступ и политику према актуелним кризама. Изгледа да је управо то недоста-

⁹ Резолуције Савета безбедности УН о кризи у бившој Југославији (и други документи), Београд 1994, стр. 4.

јало, и још недостаје, у југословенском случају. И да у деловању Уједињених нација у југословенској кризи долази до непосредног изражаја више различитих политичких интереса, који се сударају на овом несрећном подручју и кризу, уместо решавања, компликују.

То занемаривање комплексности југословенске кризе, једностраност у приступу кризи и примена дуплих стандарда као константе, у покушају да се криза реши само имајући у виду властите политичке интересе, уз потпуно занемаривање интереса свих држава и народа који на кризном подручју егзистирају, посебно су дошле до изражаја у деловању Савета безбедности. (Разуме се, не треба занемаривати ни утицај домаћих, унутрашњих фактора на развој и отежавање налажења правих решења; али, ако је непосредно заинтересованим странама „допуштено” да буду ирационални и једностранни, оптерећени само својим интересима, то се не може толерисати Савету безбедности.)

Исправно закључује проф. Петковић да су одлуке Савета безбедности, „саме по себи”, политички акти, „израз политичких интереса и политичке воље водећих светских сила, у крајњој линији израз постојећег односа снага у свету. Због тога су расправе о њиховој оправданости или неоправданости, праведности или неправедности готово ирелевантне, што, свакако, не значи да се не може озбиљно, политички и стручно, расправљати о томе колико неки елементи које садрже јесу или нису у складу са словом и духом Повеле УН”.¹⁰

И даље, закључује проф. Петковић да би анализа одлука Савета безбедности показала да су у некима од тих резолуција дошле до изражаја „нове тенденције или интерпретације у развоју међународног права, као и у систему колективне безбедности УН”. Пре свега ради се „о све ширем тумачењу појма претње миру са све већим релативизирањем принципа немешања, инаугурацији права на тзв. хуманитарну интервенцију, ширењу спектра овлашћења и активности мировних снага...”¹¹

Изгледа да је потпуно у праву проф. Петковић. Чини се да се деловање Уједињених нација све више и све потпуније заснива управо на том фактичком односу снага и на томе заснованом „леgitимитету” политичких интереса „водећих светских сила”. Или, на ономе што оне представљају као властити политички интерес, па макар то било и погрешно. Наравно, то не значи да и пре деведесетих Уједињене нације нису темељиле своје деловање на односу снага; само су промене неких политичких околности довеле до тога да то сада постаје све јасније и очигледније и без много „прикривања”.

Део тог новог и отворенијег приступа решавању криза широм света, не само у случају југословенске кризе, је и однос према међународном праву. Док се раније настојало да се и за поступке

¹⁰ Исто, стр. 56.

¹¹ Исто, стр. 6.

који су у супротности са међународним правом нађе „правно” оправдање, сада и то изостаје. Или се, у најбољем случају, међународно право „брани” политичким аргументима и општим флоскулама о потреби одбране „праведности”, „хуманости”, „демократије” итд.

Све наведено, изгледа, говори о својеврсној кризи система колективне безбедности установљеног у систему Уједињених нација, изазваној променама политичких односа и новом картом света. Тешко је сада прогнозировать све могуће правце развоја тог система; међутим, уколико тај развој не буде водио стварном повратку изворним принципима Повеље Уједињених нација, али не само вербално него и у практичном деловању, тешко је бити оптимиста у погледу будућности света.

Др Душанка Бурђев

проф. Правног факултета у Новом Саду

ДОПРИНОС УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА УНИФИКАЦИЈИ ПРАВИЛА МЕЂУНАРОДНОГ ПРИВРЕДНОГ ПРАВА*

Увод

Унификација правила међународног привредног права је уједначавање правних правила на међународном нивоу, којима се регулишу нарочито међународне трговинске трансакције и од великог је значаја не само зато што олакшава међународни промет, јер своди на минимум примену различитих националних правних прописа, већ и зато што је едукативног карактера. Низ нових међународних конвенција и аутономних извора, поготово формуларних уговора и општих услова пословања, који су резултат рада међународних организација или великих трговинских предузећа, служе као модели за прављење сопствених прописа и аутономних извора у националним оквирима.

Унификација правила међународног привредног права се врши доношењем међународних конвенција и израдом тзв. аутономних извора чији су најизразитији видови формуларни уговори, општи услови пословања и обичаји. И један и други начин су неопходни и не искључују се међусобно.

За доношење међународних конвенција потребна је строжија процедура и дужи временски период, јер их доносе одговарајуће међународне организације, што значи нужност сазивања дипломатских конференција на којима ће бити усвојен, а неопходна је и ратификација од стране држава. У правној теорији се све чешће указује на проблеме који проистичу из овог сложеног механизма.¹

* Рад примљен: 20. IX 1995.

¹ Rene David, *Société des Etats et droit du commerce international*, Mc Gill, Law Journal 1967, 218.

Процес доношења међународних конвенција је по правилу веома дуг. Када се у оквиру међународне организације која прати одређене области међународног привредног права констатује да је потребно донети нову међународну конвенцију, експертске групе су сучолене са потребом да максималном стручношћу израде прве нацрте текста будуће конвенције, уз нужне компромисе који морају да помире наглашене супротности међународних економских односа. То нису само супротности економске природе, дакле односи неразвијених и развијених, различити привредни системи, већ и постојање различитих правних система. Тешкоће које прате доношење сваке међународне конвенције из ове области су постојање озбиљних разлика између два правна система европског, континенталног (civil law) заснованог на правним институтима римског права и англосаксонског (common law) система утемељеног на прецедентном праву. Концепцијске разлике као и узајамно непознавање и непостојање одређеног правног института представљају озбиљне проблеме. Осим ових тешкоћа, са којима су по правилу сучолене стручне групе у првим фазама израде међународне конвенције, а које доводе до тога да је свака међународна конвенција из ове области у основи компромисног карактера, и треба да помири све ове разлике па је често мање резултат изразите стручности а више последица потребе да буде прихваћена од стране што већег броја држава, јер се само тако остварује смисао унификације, постоје и друге тешкоће са којима су сучолене они који их доносе као и они који треба да примене међународне конвенције.

Методу доношења међународних конвенција, а нарочито њиховим изменама путем дипломатских конференција се све чешће упућују замерке. Сазивање дипломатских конференција је врло скупо а доношење међународне конвенције на дипломатској конференцији не значи и њено ступање на снагу. Док се међународна конвенција не ратификује, по правилу прође доста времена, а у међувремену динамични економски односи захтевају практично нове измене конвенције која још није ступила на снагу. Осим тога, и за ревизију међународне конвенције се захтева исти поступак као и за доношење међународне конвенције, дакле међународна конвенција се ставља ван снаге и поново се полажу инструменти ратификације. Зато у правној теорији има предлога да се овај поступак доношења међународних конвенција на дипломатским конференцијама поједностави и да се мање важне измене врше по аутоматизму, што значи да важе за све државе потписнице постојеће међународне конвенције које у одређеном року не изјаве да не прихватају измене. Ова идеја је почела да се конкретизује када се ради о ревизији међународних конвенција у раду неких међународних организација, нпр. ОТИФ која прати област међународног железничког саобраћаја.

Послом унификације правила међународног привредног права се баве бројне међународне организације а у изради аутономних извора нарочито су активна велика предузећа индустријски развијених земаља.

УН и унификација правила међународној привредној права

Када се говори о улози Уједињених нација у унификацији правила међународног привредног права треба имати у виду да су се Уједињене нације дуго времена од свог оснивања 1945. године пре свега бавиле питањима политичке и економске природе. Уједињене нације су се почеле озбиљније бавити питањем правне проблематике и унификацијом правила међународног привредног права или ревизијом постојећих правила тек 60-тих година овог века, што се временски поклапа са активностима које су имале за циљ успостављање новог међународног економског поретка. На правном плану ситуација је била таква да је постојало доста области међународног привредног права које нису биле унифициране, а један део оних које јесу је захтевао ревизију. Измена је била нужна делом због тога што су међународни привредни односи били динамични па је измене у економској сфери било потребно пратити одговарајућом правном регулативом, а делом и зато што је постојећи правни поредак претежно штитио интересе развијених земаља. То је видљиво у низу међународних конвенција које су до тада биле донете нпр. у области превоза, купопродаје, арбитраже, јер су развијене земље имале објективно већи утицај у међународним организацијама које су доносиле те међународне конвенције. Тај јаз између развијених и неразвијених односно заштита интереса економски јаче стране је нарочито био наглашен а још увек је присутан код аутономних извора, које су по правилу радила велика удружења и предузећа индустријски развијених земаља.

Са оваквом затеченом ситуацијом су се сучили сви субјекти који се баве унификацијом правила међународног привредног права па и Уједињене нације.

Саме Уједињене нације су наставиле традиције Друштва народа које се бавило унификацијом правила међународне трговинске арбитраже и хартија од вредности, но далеко је већи значај органа, комисија и специјализованих агенција Уједињених нација у унификацији правила међународног привредног права.

Од органа Уједињених нација који се баве питањима унификације правила међународног трговинског промета најзначајнији су UNCITRAL (Комисија УН за међународно трговинско право), UNCTAD (Конференција УН за трговину и развој), као и регионалне економске комисије УН од којих је најактивнија Економска комисија УН за Европу.

UNCITRAL је основан Резолуцијом Генералне скупштине 2205 1966. године. Према овој Резолуцији UNCITRAL има задатак „унапређење постепеног развоја, усаглашавање и унификацију права међународне трговине” при чему се подвлачи да се од Комисије захтева да води рачуна о интересима свих народа а нарочито оних у земљама у развоју. Још је на првом заседању 1968. године утврђена листа приоритетних питања којима треба да се бави UNCITRAL. То су области међународне продаје робе, међународног плаћања, међународне арбитраже и међународног поморског законодавства. Поред ових приоритетних питања UNCITRAL се бави обуком кадрова, одржавањем семинара и давањем стипендија кандидатима који се баве овом проблематиком при чему предност имају лица из неразвијених земаља. Листи приоритетних питања су додавана и друга на пример: уговор о изградњи инвестиционих објеката у земљама у развоју, правне импликације аутоматске обраде података итд. Нека од ових питања су још на дневном реду а нека су скинута јер се показало да су преурањено стављена на дневни ред а нека од њих су изузетно успешно решена.

Од значајнијих докумената који су резултат унификације UNCITRAL-а треба споменути конвенције које се односе на међународну продају робе. То су Конвенција о застарелости у области међународне продаје робе 1974. и Конвенција о уговорима о међународној продаји робе 1980. У области међународног превоза значајна је Конвенција о превозу робе морем 1978. године која је рађена заједно се UNCTAD-ом и један је од првих докумената у којима је постигнута релативна равнотежа интереса између развијених и неразвијених земаља. Такође је изузетно успешан рад у области међународне трговинске арбитраже.

Унификација правила међународног привредног права је добила снажан подстицај оснивањем UNCITRAL-а. Иако је UNCITRAL обухватио својим радом област којом се баве друге међународне организације, па је било и резерви у односу на идеју о оснивању ове Комисије, превагнуо је став, који се показао оправданим, да ниједна од дотадашњих организација није могла да обезбеди чланство на универзалној основи, што је за даљу унификацију неопходан услов, поготово ако се имају у виду отпори земаља у развоју према међународним конвенцијама које су донеле међународне организације у чијем раду оне нису учествовале.

UNCITRAL дакле није само једна организација више која се бави пословима унификације, већ она пружа могућност да се на најширој основи приђе унификацији правних правила од значаја за међународни промет роба и услуга и да се преко ове организације обезбеди сарадња свих других организација које су значајне на пољу међународног привредног права.

Иако је UNCITRAL постигао значајне резултате у унификацији правила међународног привредног права и делом остварио један од задатака а то је заштита интереса земаља у развоју, успостављањем

извесне равнотеже интереса кроз одговарајуће правне документе, земље у развоју нису задовољне радом Комисије, али је исто тако чињеница да ни оне нису довољно активне у њеном раду, јер немају довољно стручних кадрова који би могли компетентно да учествују у раду Комисије. Неко побољшање је постигнуто када је 1980. године основана радна група за нови међународни економски поредак која се бави израдом правила за уговоре који су везани за индустријски развој земаља у развоју. Иначе, UNCITRAL тесно сарађује са Међународним институтом за унификацију приватног права — UNIDROIT, са Међународном трговинском комором — ICC, са UNCTAD-ом, Економском комисијом УН за Европу итд.

Осим UNCITRAL-а на унификацији правила међународног привредног права ради и Конференција УН за трговину и развој (UNCTAD) основана 1964. године са задатком да ради на унапређењу међународне трговине ради убрзаног привредног развоја свих а нарочито неразвијених и земаља у развоју. UNCTAD је превасходно оријентисан на проблематику која је од значаја за земље у развоју. Због неравномерног распореда снага у свим органима УН па и у UNCTAD-у и различитих утицаја које мора да савлађује, UNCTAD је само делимично остварио постављене задатке. Тесно сарађује са бројним међународним организацијама а нарочито са UNCITRAL-ом.

Потребно је још указати и на Економску комисију УН за Европу која је једна од четири регионалне економске комисије УН. Економска комисија УН за Европу је развила правну активност па је са тог становишта значајна за међународно привредно право. Посебно је значајна активност ове Комисије на изради формуларних уговора и општих услова пословања у разним областима нпр. промет житарица, дрвета, јужног воћа, свежег воћа и поврћа итд. Ови општи услови и типски уговори служе само као модел на основу кога предузећа у националним оквирима могу да сачине сопствене формуларне уговоре и опште услове пословања. Важно је имати у виду да је те опште услове и типске уговоре израдио тим истакнутих стручњака из области међународне трговине, па су они значајни и за наша предузећа. Чак и уз извесне измене које би вршили сами привредници, још увек остаје довољно заједничких елемената који би повезивали и уједначавали типске уговоре и опште услове пословања у појединим националним окружењима, чиме би се остварио смисао унификације. Својевремено је професор Александар Голдштајн у издању Информатора из Загреба² објавио неке од ових типских уговора и општих услова пословања и то на енглеском и нашем језику.

² Голдштајн, А., *Међународно шривачко право*, Загреб, 1990; Превод неких општих услова и формуларних уговора је објављен у посебној публикацији Института за упоредно право *Типски уговори међународне трговине*, Београд, 1962.

Закључак

Када се говори о доприносу Уједињених нација унификацији правила међународног привредног права треба имати у виду да је њен непосредан допринос релативно мали, али да се зато преко система Уједињених нација, тј. преко њених органа, комисија, специјализованих агенција, одвија процес стварања нових правила понашања која доприносе стварању новог међународног привредног права, а оно би требало да буде пандан међународном економском поретку. Од када су се Уједињене нације почеле интензивније бавити правном проблематиком, активност је усмерена не само ка доношењу потпуно нових правних правила за оне области које нису покривене међународним конвенцијама већ и на ревизији постојећих правних правила, која нису у задовољавајућој мери остваривала заштиту интереса великог броја земаља у развоју. Зато су очекивања ових земаља била усмерена нарочито ка UNCITRAL-у чије је оснивање требало да омогући и овој категорији земаља да равноправним учешћем у креирању нових правила понашања у међународним односима, остваре равнотежу интереса у односу на развијене земље. И поред значајних активности органа, комисија и специјализованих агенција УН, земље у развоју нису још увек задовољне. Део одговорности је и на овим земљама које немају довољно стручних кадрова за рад у овим телима. Но и поред тога, УН својим механизмом представљају врло значајан субјект, поред других међународних организација, у процесу унификације правила из области међународних привредних односа.

Др Бернадетј Бордаш

доцент Правног факултета у Новом Саду

АКТИВНОСТ ОУН У ОБЛАСТИ УНАПРЕЂЕЊА ПОЛОЖАЈА ЖЕНА И ЊЕНА РЕФЛЕКСИЈА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ*

1. ОПШТА РАЗМАТРАЊА

Организација Уједињених нација свакако није прво међународно ни међувладино тело¹ које се бави питањима положаја жена, али је њена Повеља први међународни документ који изричито спомиње равноправност мушкараца и жена.² У Преамбули народи Уједињених нација изражавају своју решеност да поново потврде „веру у основна љива човека, у достојанство и вредности људске личности, у равноправности људи³ (sic!) и жена и нација великих и малих...”, да у том

* Рад примљен: 2. X 1995.

¹ Већ 1902. године међународна конференција одржана у Хагу усваја конвенције које се баве сукобом националних закона у материји брака, развода и старатељства над малолетницима, а 1904. и 1910. конвенције које се тичу спречавања и укидања трговине белим робљем и децом. У годинама непосредно после I светског рата неколико међувладиних конференција бавило се одређеним проблемима који су се тичали жена, иако предмет разматрања није био ни положај жена уопште, нити су чињени покушаји имплементирања принципа равноправности између мушкараца и жена. За Пакт Друштва народа се сматра да обележава крупан корак у развоју међународног регулисања положаја жена: у њему се траже хумани услови рада за све — без обзира на пол —, као и спречавање трговине белим робљем; отворен је, такође и Секретаријат за питања жена. Од регионалних међувладиних тела, Организација Америчких Република је била прва која је предузела акције против дискриминације на основу пола. Видети ближе о свему: United Nations Action in the Field of Human Rights, UN Publications, Sales No. E. 83. XIV. 2, New York 1983, 81.

² Ibidem.

³ Цитат је коришћен из превода Повеље УН (превели: др Милан Шаховић и др Богдан Бабовић), издање Информационог центра УН у Београду, ДПИ/511, 1984, уз следећу напомену: „Државни секретаријат за иностране послове СФРЈ сагласан је са преводом Повеље УН објављеним у овој брошури који је израђен на основу два аутен-

циљу користе „међународни механизам у сврху унапређивања економског и социјалног напретка свих народа”, те су се споразумели да је један од циљева ОУН

„постизање међународне сарадње решавањем међународних проблема, економске, социјалне, културне или хуманитарне природе и унапређивање и подстицање поштовања права човека и основних слобода за све без обзира на расу, пол, језик или веру”⁴

Исто ово опредељење уперено на остваривање људских права и основних слобода за све „без обзира на расу, пол, језик или веру” наглашено је и у одредбама чланова 13(b) (одговорности, задаци и овлашћења Генералне скупштине), 55(c) (Међународна економска и социјална сарадња) и 76(c) (Међународни систем старатељства).

Универзална декларација о људским правима из 1948. године у члану 1 истиче да се сва људска бића рађају слободна и једнака у достојанству и правима, те да „сваком припадају сва права и слободе пројављене у овој Декларацији без икаквих разлика у погледу расе, пола, боје, језика, религије, политичкој или свакој другој мишљења, националној или друштвеној порекла, имовине, рођења или других околности” (члан 2).

Међународни пактови о економским, социјалним и културним правима, као и о грађанским и политичким правима, даље афирмишу принцип равноправности и забрану дискриминације на основу пола; а нарочито је значајна у овом погледу Декларација о елиминасању дискриминације према женама (у даљем тексту: Декларација) која је усвојена једногласно на Генералној скупштини 7. новембра 1967. године (Резолуција бр. 2263-XXII), после четворогодишњих припрема и дискусија у Комисији за положај жена⁵ и у Генералној скупштини. Декларација представља генералну изјаву и потврду политике УН у погледу равноправности мушкараца и жена и елиминасања дискриминације на основу пола: осим принципа садржаних у ранијим међународним документима УН и специјализованих агенција, установљава и нове којих у ранијим уговорима и препорукама нема. У члану 2 Декларација позива на предузимање свих одговарајућих мера ради престанка и укидања свих постојећих правних прописа, обичаја и праксе из којих произилази дискриминација жена и на успостављање одговарајуће правне заштите равноправности жена и мушкараца. Члан 3, по први пут у неком инструменту међународног права, пледира за предузимање свих одговарајућих мера у циљу едукације јавног мњења и усмеравања националних

тична текста повеље на енглеском и француском језику, при чему нису могла бити узета у обзир сва тумачења која су дошла до изражаја у пракси УН.”

⁴ Тачка 3. члана 1. Повеље 2.

⁵ Комисија за питања положаја жена успостављена је као тело Економско-социјалног савета резолуцијом 11 (II) од 21. јуна 1946. године; она је главни носилац активности на побољшању положаја жена у систему УН.

напора у правцу превазилажења предубеђења у подређености жена и укидања праксе засноване на таквом обичајном праву.⁶ Саме УН придају прворазредни значај овом члану, јер његов текст отвара поље на коме УН могу испољити веома велик утицај и пружити огроман допринос у унапређењу положаја жена.⁷ Остале одредбе Декларације односе се на политичка права жена (чл. 4); право на држављанство (чл. 5); права на основу грађанског права (чл. 6); дискриминаторне одредбе кривичног законодавства (чл. 7); трговину женама (чл. 8); права из образовања (чл. 9) и на економска и социјална права (чл. 10).

Комисија за питања положаја жена је у периоду од 1970. до 1976. припремала текст нацрта Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације према женама и препоручила да га Економско-социјални савет поднесе Генералној скупштини. Ова последња је, после трогодишње дискусије, 18. децембра 1979. године резолуцијом бр. 34/180 усвојила, отворила за потписивање, ратификацију и приступање Конвенцију о елиминисању свих облика дискриминације према женама (у даљем тексту: Конвенција). У Преамбули државачланице изражавају своју решеност да остваре принципе садржане у Декларацији. Конвенција дефинише дискриминацију као свако разликовање, искључење или рестрикцију на основу пола које има за дејство или за циљ погоршање или укидање признања, уживања или вршења људских права од стране жена, без обзира на њихово брачно стање, на бази равноправности жена и мушкараца на политичком, економском, социјалном, културном, грађанском или било ком другом плану. Конвенција има 30 чланова, подељених на Преамбулу и шест делова: I део садржи опште одредбе (чл. 1—6); II део — одредбе о политичким правима (чл. 7—9); III део — о социјалним и економским правима (чл. 10—14); IV део — одредбе о грађанским и породичним правима (чл. 15—16); V део — одредбе о спровођењу у живот Конвенције (чл. 17—22) и VI део — завршне одредбе.

2. МЕЂУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ О ПОБОЉШАЊУ ПРАВНОГ ПОЛОЖАЈА ЖЕНА ОД ЗНАЧАЈА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРИВАТНО ПРАВО

Почев од конституисања Комисије за питања положаја жена у оквиру УН је обављана интензивна активност на овом пољу која је резултирала низом резолуција Економско-социјалног савета. Један број тих резолуција посебно је посвећен правима, тј. правном положају жена у области грађанског и породичног права, и оне по својој садржини представљају смернице које су државе-чланице требале да имплементирају у своје националне правне системе ради обезбеђива-

⁶ „Ради едукације јавног мњења треба предузети све одговарајуће мере да би национални напори били уперени на нестанак предрасуда заснованих на инфериорности жена и на укидање праксе засноване на обичајном праву.”

⁷ Видети: *op. cit.*, 83.

ња реализације једнакости (равноправности) жена и мушкараца. Према изворима самих УН,⁸ наводимо неке од најважнијих смерница које су чиниоци унапређења правног положаја жена:

а) У домену имовинских права удатих жена — установљење законског брачно-имовинских режима који би био заснован на начелима одвојене имовине брачних партнера у време закључења брака, и одвојене имовине прибављене за време трајања брака или, пак, заједничког власништва на имовини прибављеној од стране оба брачна партнера за време трајања брака којом би заједнички управљали; у случају престанка брака имовина прибављена за време трајања брака била би, код обе варијанте, подељена међу супружницима или њихових наследника на једнаке делове.⁹

б) У односу на права удатих жена да се ангажују на независним пословима — удате жене треба да имају право да се независно ангажују на раду, да га обављају, да управљају својим пословима и да располажу својим приходима без потребе да обезбеде сагласност мужа.¹⁰

с) Родитељска права и дужности, укључујући и старатељство — водећи рачуна о томе да је интерес деце примаран, равноправност мушкарца и жене у овим питањима треба да буде обезбеђена над сопственом малолетном децом, у вршењу родитељске власти (укључујући негу, чување, васпитање и издржавање); једнаким правима у управљању имовином своје малолетне деце; примарним интересом деце код доделе на чување и васпитање у случају развода, поништаја брака и судске раставе.¹¹

д) У погледу домицила удатих жена — Економско-социјални савет препоручује осигурање права на независтан домицил да би се избегле тешкоће удатих жена у државама у којима се надлежност суда у брачним стварима одређује на основу домицила и у којима је меродавно право у статусним питањима одређено на основу места домицила.¹²

е) Наследна права — треба обезбедити равноправност жена и мушкараца у праву да наслеђују имовину у једнаким деловима у истом степену сродства са оставиоцем; у способности за састављање тестаментa, у праву да прихвате или одбију наследство или у способности да буду извршиоци или администратори заоставштине без обзира на брачни статус.¹³

ф) У побољшању положаја неудатих мајки — филијација (утврђивање порекла) по мајчиној линији треба да буде призната у праву,

⁸ Видети: *op. cit.*, 105.

⁹ Резолуција Економско-социјалног савета бр. 547 I (XVIII), 12. јул 1954.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ Резолуција Економско-социјалног савета бр. 1207 (XLII), 29. мај 1967.

¹² Резолуција бр. 587 D (XX), 3. август 1955.

¹³ Резолуција Економско-социјалног савета бр. 884 D (XXXIV), 16. јули 1962.

аутоматски, у свим случајевима, као последица саме чињенице рођења.¹⁴

g) У питањима престанка брака, поништаја брака и судске раставе — у складу са слободом личности равноправност жене и мушкарца била би обезбеђена, ако би развод или судска растава били могући само пред надлежним судским органима и ако би били регистровани по закону; ако би оба брачна партнера имала иста права и ако би им били на располагању исти правни основи у поступку развода брака, поништаја брака и судске сепарације; ако би у случају споразумног развода оба партнера имала законом обезбеђено право да свој пуни, слободан пристанак дају или ускрате; ако би у поступку за доделу деце на чување и васпитање интерес деце био примаран и ако престанак брака разводом, смрћу, поништајем или судском сепарацијом не би имао за последицу неједнакост у правном статусу мушкараца и жена.¹⁵

У складу са одредбом Декларације о предузимању свих одговарајућих мера, нарочито законодавне природе, ради обезбеђења једнаких права жена — удатих или неудатих — са правима мушкараца у области грађанског права, као и одредбом Конвенције¹⁶ која предвиђа да ће се државе-чланице побринути за усвајање свих неопходних мера на националном нивоу које имају за циљ постизање потпуног остваривања права признатих Конвенцијом, горенаведени базични документи, заједно са низом активности Комисије за питања положаја жена, економско-социјалног савета, Комисије за људска права и других надлежних тела УН у области побољшања правног положаја жена,¹⁷ могу имати свој утицај на односе и права из области грађанског и породичног права са елементом иностраности.

а) Одредбе Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације према женама у области грађанских и породичних права

За међународно приватно право посебно су значајне оне одредбе Конвенције¹⁸ које се односе на држављанство удатих жена, на грађанска и породична права жена:

¹⁴ Резолуција Економско-социјалног савета бр. 1679 (LII), 2. јун 1972.

¹⁵ Резолуција Економско-социјалног савета бр. 1068 F (XXXIX), 16. јул 1965.

¹⁶ Члан 24.

¹⁷ Побољшање правног положаја жена у домену грађанских и породичних права обухвата: проблем држављанства удатих жена, имовинска права удатих жена, права удатих жена на независтан радни ангажман, родитељска права и дужности, домицил удатих жена, наследна права жена, пословну способност удатих жена, раскид брака, поништај и судску сепарацију, пристанак на брак, минималан узраст за брак и регистрацију брака; видети: УН, Action in the Field of Human Rights, op. cit., 102—107.

¹⁸ Према подацима од 1. септембра 1988. г., Конвенцију је ратификовало 94 државе, што је по броју ратификација представљало пето место у низу од 22 конвенције у области људских права (највише ратификација је имала конвенција о

„Члан 9.

1. Државе уговорнице дају женама права једнака правима људи у погледу стицања, промене или задржавања држављанства. Они посебно јамче да ни удаја за странца, ни промена држављанства мужа за време брака не мењају аутоматски држављанство жене, не чине је апатридом, нити је приморавају да узме држављанство свога мужа.

2. Државе уговорнице дају жени права једнака правима мушкарца у погледу држављанства њихове деце.

Члан 15.

1. Државе уговорнице признају жени равноправност са мушкарцем пред законом.

2. Државе уговорнице признају жени, у грађанским стварима, правну способност једнаку правној способности мушкарца и исте могућности за вршење ове способности. Оне јој посебно признају равноправност у погледу закључивања уговора и управљања имовином и дају јој исти третман на свим степенима правне процедуре.

3. Државе уговорнице се слажу да сви уговори и сви други приватни инструменти било које врсте, који имају правно дејство управљено на ограничавање правне способности жене треба сматрати ништавним.

4. Државе уговорнице признају мушкарцу и жени иста права у погледу законодавства које се односи на право кретања лица и слободу избора своје резиденције и домицила.

Члан 16.

1. Државе уговорнице предузимају све потребне мере ради укидања дискриминације према женама у свим питањима која се тичу брака и породичних односа, а посебно, на бази равноправности мушкарца и жене, обезбеђују:

- a) иста права код склапања брака;
- b) иста права на слободан избор свога супруга и за ступање у брак само на основу њиховог слободног и потпуног пристанка;
- c) иста права и обавезе у току брака и у време његовог развода;
- d) иста права и обавезе као родитеља, независно од њиховог брачног стања, у питањима која се тичу њихове деце;
- e) иста права да слободно и одговорно одлучују о броју деце и интервалу између њих и да имају приступ информацијама, образовању и средствима неопходним да им се омогући вршење ових права;
- f) иста права и обавезе у погледу старатељства, скрбништва, подизања и усвајања деце или сличних институција, кад ови појмови постоје у националном законодавству; у свим случајевима интерес деце ће се сматрати примарним;
- g) иста лична права мужу и жени укључујући право избора породичног имена, професије и запослења;

елиминисању свих облика расне дискриминације — 124). Извор: Human Rights — Status of international Instruments, ST/HR/5, Geneva, November 1988.

h) иста права сваком од супружника у погледу својине, стицања, руковања, управљања, уживања и располагања имовином, како уз накнаду тако и без ње.

2. Веридба и брак деце неће имати правног дејства и биће предузете све неопходне мере, укључујући и законодавне, у циљу да се утврди минимални број година за склапање брака и да се упис брака у службени регистар учини обавезним.”¹⁹

Имајући у виду ове одредбе, може се поставити питање како се, обзиром на елеменат иностраности у наведеним односима, могу реализовати поставке Конвенције.

б) Одређивање меродавној права и реализација принципа равноправности мушкарца и жене у породичноправним односима

Брачни и породични односи као најважнији односи у људском животу имају много више везе са моралом, вером, обичајима народа, друштвених група, заједница него било који други односи, што у доброј мери утиче на став законодавца приликом њиховог правног уобличавања, које се састоји у прописивању услова настанка, дејства (права и обавезе), престанак и дејство престанка на субјекте дотичних односа. Садржински, прописи могу бити одраз како владајућих схватања и израз обичаја или обичајног права, тако и новијих, различитих схватања од увреженог. Везаност за обичаје, веру, обичајно право и различитост која из тога следи даје основа за веће-мање разлике у националним законодавствима у овим доменима, што је извор сукоба закона уколико се у овим односима појави страни елеменат.

Решавање сукоба закона у односима породичног права врши се у националним међународним приватним правима на основу примене *lex personalis* субјеката — учесника односа — и то се може сматрати принципом међународног приватног права. Узмимо, примера ради, права наведена у члану 16. Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације према женама и размотримо утицај њених принципа на садржину дотичних односа.

Према тачки (а) и (б) члана 16, код права на брак као универзалног људског права из члана 16. Универзалне декларације о људским правима и члана 23. Пакта о грађанским и политичким правима, женама се, на основу равноправности са мушкарцима обезбеђују иста права код склапања брака и иста права на слободан избор брачног партнера и на ступање у брак само на основу слободног и потпуног пристања. На колизионом плану ово има за последицу да ће материјални услови за закључење брака бити цењени по *lex personalis* (*lex nationalis* или *lex domicilii*) вереника понаособ, али ће

¹⁹ Извор: ЈРМП 1—3/1980, 421.

бити подвргнути контроли установе јавног поретка државе у којој се брак закључује, а која је држава чланица наведених конвенција, или пак има обавезе у погледу поштовања ставова, принципа постављених у документима УН на основу чланства у ОУН. У овом склопу посебан значај има Конвенција о сагласности за брак, минималном узрасту за брак и о регистрацији бракова,²⁰ као и препорука истог наслова.²¹

Одредбе тачке (с) члана 16 (обезбеђивање истих права и обавеза у току брака и код његовог престанка), тачке (g) (обезбеђивање истих личних права као мужа и жене, укључујући право на избор породичног имена, професије и занимања) и тачке (h) (обезбеђивање истих права за оба брачна партнера у односу на својину, прибављање и управљање, уживање и располагање са имовином), у брачном праву спадају у питања дејстава (личних и имовинских) брака. Међународно приватно право је у овој области пред посебним изазовом, јер су жене ту дуго времена и традиционално биле предмет дискриминације и мужевљеве власти. Доминација мушкараца испољавана је како у личним дејствима брака (држављанство, домицил, ограничена пословна способност удате жене,²² породично име, избор и обављање професионалне делатности, вођење домаћинства, итд.), тако и у личноимовинским (издржавање, одговорност за дугове за текуће потребе заједнице) и имовинским (режим имовине и управљање имовином) односима. На терену односа са елементом иностраности ова ситуација се рефлектовала кроз меродавност персоналног права мужа (овакво колизионо решење је важило у СР Немачкој све до ступања на снагу новог Закона о међународном приватном и процесном праву 1986. године). Повећање броја мешовитих бракова (лица различитог држављанства) од почетка XX века и ширење идеје равноправности жене и мушкарца, могућност да удата жена задржи своје држављанство,²³ навело је законодавце не само на измену материјалног, већ и колизионог права. Алтернатива је (преко идеја о примени персоналног закона жене — због потребе њене заштите —, до кумулативне примене персоналних закона брачних партнера) пронађена у меродавности заједничког персоналног права, ако ни због чега другог, оно због потребе да се на заједницу живота — коју брак подразумева по својој дефиницији — примени право које је заједничко да би се избегла и онемогућила решења која би се међусобно искључивала. Савремени закони о међународном приват-

²⁰ Конвенција је усвојена резолуцијом бр. 1763 (XVII) Генералне скупштине, 7. новембра 1962. г.

²¹ Усвојена 1. новембра 1965. године резолуцијом Генералне скупштине бр. 2018 (XX).

²² У теорији међународног приватног права ова питања се сматрају последицом, тј. дејством брака, али у погледу сукоба закона, она спадају под режим предвиђен за статус, а не за лична дејства брака.

²³ Видети Конвенцију о држављанству удатих жена, која је усвојена од стране Генералне скупштине резолуцијом бр. 1040 (XI) 29. јуна 1957. г.

ном праву у својим решењима (по правилу супсидијарним) предвиђају примену права заједничког држављанства, заједничког домицила, последњег заједничког држављанства или домицила, или, пак, права места суда.²⁴

Међутим, пошто колизионо право има карактер индиректног начина регулisaња односа са елементом иностраности, оно није гаранција за обезбеђивање материјалноправне равноправности жене и мушкарца. Држава форума и у овом случају може прибећи приговору јавног поретка, уколико је њено право усаглашено са принципима Конвенције и са другим документима из области побољшања правног положаја жена²⁵ и тако отклонити примену мање прогресивног страног права, ако се, наравно, стекну и остали услови за коришћење овог института.

Напред речено важи и у односу на права код престанка брака (тачка с члана 16. Конвенције), у случају права и обавеза везаних за родитељство (тачке d и f члана 16): колизионоправна решења носе у себи ризик да ће меродавно материјално право (или права) онемогућити остварење основне идеје и основног принципа Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације према женама, па је у том циљу неопходна резерва јавног поретка. Ова последња игра важну улогу и у случају правног стања створеног пред иностраним органом: повреда принципа равноправности жена и мушкараца служи као основ за одбијање егзекватуре због противности са јавним поретком државе у којој се признање/извршење стране одлуке захтева.

* * *

Да закључимо: равноправност мушкараца и жена у области грађанског и породичног права је један од базичних принципа људске заједнице чије је правно регулisaње обављено, у основи, Конвенцијом о елиминисању свих облика дискриминације према женама, а имплементација стављена у задатак државама-чланицама у оквиру националних правних система. Пошто се у овим правним односима елемент иностраности појављује често — јер су ова права, углавном, апсолутно доступна странцима — поставља се питање на ком нивоу је могуће обезбеђивање тог принципа.

Колизиони ниво може да пружи неке индикације (иако је у савременим упоредним решењима национално право мужа/оца поро-

²⁴ Видети Закон о међународном приватном праву Аустрије (1979), чл 18—19; Закон о међународном приватном и процесном праву Турске (1982), чл. 14; Закон о новом регулisaњу међународног приватног права СР Немачке (1986), чл. 14—15; Закон о међународном приватном праву Швајцарске (1987), чл. 48, чл. 53—58; Закон о међународном приватном и процесном праву ЧССР (1963), чл. 21; Закон о међународном приватном праву Пољске (1966), чл. 17; Закон о међународном приватном праву Мађарске (1979), чл. 39; Грађански законик Перуа (1984), чл. 2077—2078; Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима Југославије (1982), чл. 36—37.

²⁵ Видети *supra*, стр. 5—7.

дице напуштено), он је због посредног карактера регулативе, неодговарајући. Одговор треба да да материјално право одређено као меродавно помоћу домаће колизионе норме. Прихватајући такав начин регулисања односа са елементом иностраности, прихвата се и ризик немогућности остварења принципа равноправности жена и мушкараца, против чега суду домаће државе стоји на располагању приговор јавног поретка, како у случају примене страног меродавног права, тако и приликом признања и извршења страних одлука.

Дејан Укрoйна

адвокатски приправник у Новом Саду

**ВИСОКИ КОМЕСАРИЈАТ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА
ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ (UNHCR)***

Избеглице су особе које су натеране да прекину везе са својом земљом порекла. Они се не могу ослонити на заштиту своје владе, и то је чињеница која избеглице разликује од других миграната. С обзиром да избеглице не уживају заштиту своје владе, било је потребно, од стране међународне заједнице, успоставити специфичне аранжмане којима би се регулисао њихов положај.

Високи комесар за избејлице Лиге народа

Убеђење да је међународна заједница обавезна да обезбеди заштиту избеглице датира још из времена Лиге народа. Када је Лига народа основана 1920. године, свет је још увек осећао последице Првог светског рата, Октобарске револуције и пада Отоманског царства. Од 1920. до 1922. године Ф. Нансен, чувени истраживач Арктика, предузео је као представник Лиге народа неколико великих хуманитарних акција. Организовао је репатријацију 500.000 ратних заробљеника из 26 земаља упућујући их углавном у земље југоисточне Европе и СССР. Затим је, након велике епидемије глади у СССР-у током зиме 1921. године, надгледао достављање хуманитарне помоћи за око 30 милиона људи који су били погођени глађу.

У јесен 1921. године Лига народа је поставила Нансена за првог високог комесара за избеглице. Један од основних проблема који је у то време погађао избеглице био је недостатак међународно призна-

* Рад примљен: 14. IX 1995.

тих идентификационих исправа. Високи комесар је установио „Нансенов пасош”, исправу која се сматра претходницом данашњих избегличких исправа, на основу које је хиљаде избеглица успело да се врати кући или смести у неку другу државу.

1922. године Нансен је добио Нобелову награду за мир.

Током наредних година Лига народа је успоставила бројне организације које су биле спремне да реагују уколико се проблем избеглица појави било где у свету. Лига је дефинисала избеглице као специфичне групе људи које би биле у опасности у случају повратка у државу порекла.

УН и проблем избеглица

Када су Уједињене нације замениле Лигу народа 1945. године, установљена је одговорност целокупне међународне заједнице у погледу решавања проблема избеглица. Генерална скупштина је на својој првој седници почетком 1946. године усвојила резолуцију¹ којом су одређене основе будућих акција УН у погледу избеглица. УН су, такође, конституисале и нови орган, Међународну организацију за избеглице (IRO – International Refugee Organization) чији је основни задатак био да заштити избеглице којима је тај статус признат од стране Лиге народа, као и око 21 милион избеглица у Европи након Другог светског рата.

Високи комесаријат УН за избеглице – UNHCR

1951. године IRO је замењена новом организацијом, Канцеларијом Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (UNHCR). Статутом из децембра 1950.² године одређене су одговорности Високог комесаријата међу којима су нарочито истакнуте *обезбеђивање међународне заштите и истрајних решења за проблеме избеглица.*

Високи комесар за избеглице

Високог комесара за избеглице бира Генерална скупштина УН, на предлог Генералног секретара. До данас је, од 1951. године, изабрано 8 Високих комесара а тренутно се на тој дужности, од 1. јануара 1991. године, налази госпођа Садако Огата из Јапана.

¹ Резолуција Генералне скупштине A/res/8 (1) од 12. фебруара 1946. године.

² Резолуција Генералне скупштине 319 (IV) од 3. децембра 1949. године и 248 (V) од 14. децембра 1950. године. Канцеларија је основана као субсидијарни орган Генералне скупштине, по чл. 22. Повеље, на сличним основама као и нпр. Дечији фонд УН (UNICEF) или Програм УН за развој (UNDP).

Високи комесар спроводи одлуке Генералне скупштине УН и њеног Економског и социјалног већа (ECOSOC).

Извршни комитет програма Високог комесаријата (EXCOM)³ чини 47 представника држава. Комитет надгледа буџет Високог комесаријата и има саветодавну улогу у погледу заштите избеглица. Постоје и 2 подкомитета, Подкомитет за међународну заштиту⁴ и Подкомитет за финансијска питања.⁵

Почетком 1994. године у Високом комесаријату је било запослено 4.400 особа, од чега 3.500 на терену.

Мандати Високог комесаријата УН за избеглице

Статутом организације утврђено је да је њен рад хуманитаран и потпуно аполитичан.

Високи комесаријат је овлашћен да помогне свакоме ко се „захваљујући основаном страху од прогона због припадности одређеној раси, религији, нацији или због политичких убеђења, налази изван државе чији је држављанин, и није у могућности или не жели, због основаног страха или других објективних разлога, да ужива заштитиу те државе”.⁶

У почетку је мандат Високог комесаријата био ограничен на особе које се налазе изван своје државе. Међутим, током времена је, као део дужности да контролише спровођење добровољне репатријације, Високи комесаријат био укључен и у заштиту повратника у државе порекла. Током последњих година Генерална скупштина и Генерални секретар су више пута упућивали Високи комесаријат да заштити одређене групе расељених лица која нису прешла међународну границу своје државе, али се налазе у положају који је веома сличан положају избеглица.

Обезбеђивање заштите

Основа за активности Високог комесаријата је Конвенција из 1951. године која регулише статус избеглица и која је донета паралелно са формирањем Високог комесаријата. Конвенција садржи општу дефиницију појма „избеглица”: *избеглица је особа која се налази изван своје државе порекла због основаног страха од прогона због припадности одређеној раси, религији, националности, припад-*

³ Основан Резолуцијом Генералне скупштине 1166 (XII) и Резолуцијом Економског и социјалног већа (ECOSOC) 672 (XXV).

⁴ Основан одлуком Извршног комитета програма Високог комесаријата 1975. године.

⁵ Основан одлуком Извршног комитета програма Високог комесаријата 1980. године.

⁶ Резолуција Генералне скупштине 428 (V) члан 6.

ности некој социјалној групи или због својих политичких убеђења, и која није у могућности да ужива заштитиу државе порекла или да се врати у њу.

Конвенцијом је такође установљен принцип по којем ниједна особа не може бити враћена противно својој вољи на територију на којој може бити изложена прогону. Постављени су и стандарди за третман избеглица, укључујући правни положај, запошљавање и примање помоћи.

Услед појављивања нових група избеглица, било је потребно допунити Конвенцију да би се могла примењивати и у новонасталим ситуацијама. То је учињено Протоколом из 1967. године након којег Конвенција заиста постаје универзална. До 20. априла 1994. године 118 држава је потписало Конвенцију и Протокол, а 8 држава је прихватило само Конвенцију или само Протокол.

Осигурање и заштитиа права избегица

Да би остварио ову функцију, Високи комесаријат нарочито покушава да:

— охрабри државе да потпишу међународне или регионалне конвенције и уговоре који регулишу положај избеглица, повратника и расељених лица, и да омогући пуну примену тих норми;

— да промовише одобравање азила за избеглице, односно да обезбеди њихову сигурност и безбедност од присилног повратка у државу у којој им прети прогон;

— да осигура положај избеглица које траже азил у периоду решавања њихових захтева;

— да обезбеди третман избеглица у складу са међународним стандардима и омогућавање, тамо где је могуће, истог економског и социјалног положаја као и за држављане државе у којој им је одобрен азил;

— да омогући избеглицима да, путем добровољне репатријације у државе порекла или прихватањем држављанства државе у којој се налазе, промене свој тренутни статус;

— да помогне реинтеграцију избеглица у њиховим државама порекла уз консултације са владом те државе, да надгледа амнестирање и остале гаранције које су дате избеглицима, а због којих су они прихватили повратак;

— да обезбеђује физичку сигурност избеглица, повратника, потенцијалних азиланата, нарочито од војних напада или других видова насиља и

— да помогне реунификацији избегличких породица.

Укључивање у акције

Када се укаже потреба за укључивање Високог комесаријата, од виталне важности је да спровођење акције буде брзо. Људи напуштају своје домове са стварима које су недовољне за живот, или без ичега. Храна, вода, склоништа и медицинска помоћ морају бити обезбеђени без обзира на околности.

Од почетка 90-их година Високи комесаријат је био укључен у многобројне акције од којих су неке још у току. На пример, прелазак 1,8 милиона ирачких Курда у Иран, проблем Курда у Турској, помоћ за око 4 милиона избеглица, расељених лица и других жртава на просторима бивше Југославије, долазак 330.000 избеглица у Кенију, углавном из Сомалије, прелазак око 260.000 избеглица из Мианмара у Бангладеш и прелазак око 250.000 избеглица из Тога у Бенин и Гану.

Да би могао да правовремено реагује, Високи комесаријат је оформио многобројне тимове за брзо реаговање. Такође, постоје и *standby* аранжмани са Саветима за избеглице Данске и Норвешке, и организацијом Добровољци Уједињених нација (UNV).

У потрази за најбољим решењима Високи комесаријат покушава да помогне избеглицима које желе да се врате у државу порекла. Уколико то није могуће, покушава да омогући интеграцију избеглица у државу азила или да их премести у неку трећу државу.

Када је добровољна репатријација организована од стране Високог комесаријата, потребно је, тамо где је то могуће, установити правни оквир заштите повратника. Ту је укључено амнестирање и обезбеђење да повратник неће бити изложен прогону било које врсте.

У случају да добровољна репатријација није могућа, најбоље решење је смештај избеглица у држави у којој се налазе, држави домаћину. Ово је, наравно, могуће само уколико постоји одговарајући договор са државом-домаћином. Међутим, с обзиром да број избеглица често расте, овакви споразуми су малобројни.

За избеглице које не могу да се врате у државу порекла, а не постоји могућност смештаја у држави-домаћину, једино решење представља смештај у трећој држави. Велики број држава нуди азил избеглицима само на привременим основама, односно заснован на обавези да касније напусте ту државу. Чак и ако не постоји такав услов, често је због социјалних, економских, политичких или сигурносних разлога неопходно избеглице преместити у другу државу.

Сарадња Високог комесаријата са другим организацијама

Из саме природе акција које спроводи Високи комесаријат уочава се потреба сарадње са другим организацијама и члановима међународне заједнице. С обзиром на све већи број акција у које је

Високи комесаријат укључен, сарадња са другим органима УН, међувладиним и невладиним организацијама је постала изузетно важна.

Данас више него икада успех у решавању проблема избеглица зависи од координације свих учесника: владиних, међувладиних и невладиних организација. Координација је углавном постигнута одређивањем једне организације која би била одговорна за поједине операције. Управо из тог разлога је почетком 1992. године у оквиру Уједињених нација формиран Одсек за хуманитарна питања (DHA).

Високи комесаријат сарађује са свим организацијама које чине систем Уједињених нација, у активностима за успостављање или очување постигнутог мира. Овакве операције одвијале су се, или се још увек одвијају, у Камбоџи (UNTAC), бившој Југославији (UNPROFOR) и Мозамбику (ONUMOZ).

Неколико деценија Високи комесаријат сарађује и са бројним невладиним организацијама (NGO). Од 1951. године до данас у рад Високог комесаријата укључено је преко 200 невладиних организација, а успостављени су контакти са око 1.000.

Финансирање програма Високог комесаријата

Већина избеглица у свету азил пронађе у неразвијеним земљама или земљама које не могу без спољне помоћи обезбедити избеглицама одговарајуће услове живота. У таквим случајевима Високи комесаријат, у договору са владом државе која је у питању, обезбеђује материјалну помоћ која укључује храну, склоништа, медицинску помоћ и, у многим случајевима, помоћ у образовању кадрова. Са изузетком средстава која Високи комесаријат добија из редовног буџета Уједињених нација, и која углавном служе за административне трошкове, програми Високог комесаријата се финансирају добровољним прилозима држава, међудржавних организација, невладиних организација и појединаца. Ови тзв. „добровољни фондови” служе за финансирање свих акција Високог комесаријата било где у свету. Током последњих 25 година средства која се прикупе на годишњем нивоу расту великом брзином, тако да је нпр. 1993. године прикупљено 1,3 милијарде долара.

Сћанислав Новаковић
адвокатски приправник у Новом Саду

УТИЦАЈ РАДА ОРГАНИЗАЦИЈЕ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА НА РАЗВОЈ И ДЕФИНИСАЊЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА*

Обележавање педесетогодишњице Организације уједињених нација не може проћи а да се не анализирају сви досадашњи резултати, успони и падови, успеси и неуспеси, похвале, али и критике што је обележило пола века ове светске организације.

Свакако да ће таква анализа полазити пре свега од угла посматрања односно из „очију посматрача”, која ће хтели ми то или не у себи носити и одређене субјективне елементе. Наравно, различите оцене и погледи постојаће ако се светска организација посматра у глобалу или ако се анализира по појединим органима, њиховим одлукама, чланству, итд.

Неспорна је чињеница да су Уједињене нације својим радом и деловањем допринеле развоју међународног права, које је у ових пола века доживело своју пуну афирмацију. И, таман кад се мислило да ће развој УН, а са њима паралелно и међународно право наставити својим учртаним координатама дошло је до наглог преокрета почетком деведесетих година овог века. „Сива завеса” између блоковски подељеног света се срушила, а дојучерашње социјалистичко-комунистичке државе које су живеле у тзв. „хуманом поретку” почеле су да живе период са почетка 19 века, истичући у први план национални елемент својих поданика са једне стране и првобитну акумулацију капитала са друге стране. Новоформиране државе, а такође и промењени режими у постојећим почели су да се споре око већ утврђених питања као што су државне територије, границе, права националних мањина, појам мањина итд.

* Рад примљен: 11. VIII 1995.

Глобално узевши, Уједињене нације су и овом приликом настале да буду на нивоу свог времена и задатака, али свеукупна ситуација и међународне околности им нису били наклоњени.

Највећа трагедија која је задесила Европу је распад југословенске државе која је буквално преко ноћи нестала са светске позорнице и отворила многобројна питања међу којима и питања функционисања Уједињених нација и међународног права.

У разради ове проблематике превасходно бих указао на правна питања држећи се даље од политичких.

То су пре свега питања везана за правну природу међународног права, појам правне државе и извршење одлука.

Најзначајнији правни проблем јесте правна природа међународног права посматрана из угла актуелних збивања у Уједињеним нацијама, те пројектована на југословенску кризу. Наиме, поставља се питање да ли је дошло до промене у правној природи самог међународног права и ако јесте у чему се оне састоје. Досадашња прихваћена схватања о правној природи међународног права могу послужити у креирању нових решења, те представљати основу за размишљање на ову тему.

Приговори који су одрицали међународном праву значај права и поредили га са међународним моралом, те сматрали да је оно само једна филозофско-правна конструкција остали су без основа, јер сведоци смо његовог развоја ка праву које ће постојати над државама са свим елементима права. Доказ за то су између осталог и одлуке Савета безбедности ОУН према Савезној Републици Југославији, као и према целокупној југословенској кризи. Наравно, елементи међународног права су још у неким сегментима у развоју, али примећује се да норме светске организације које се односе на југословенску кризу делују изнад држава и њихове суверености, па чак долази и до стварања елемената за спровођење извршења међународно правних норми.

Ангажовање Уједињених нација на решавању општеприхваћених и општечовечанских проблема, борба за спречавање ратова и за очување мира као приоритетних задатака Организације утицали су и на другачије дефинисање појма правне државе. Јер, како каже проф. др Гордана Вукадиновић „правна држава је у центру интересовања не само теорије, него и политике. Она је умешана у игру нових идеологија”. Веома је интересантно њено дефинисање самог израза правна држава, која „изазива један скуп слика и представа преко којих се назире и ограничење власти, подвргнуте правним правилима”.¹ Управо ово подвргавање правним правилима може се подвести под норме међународног права, као норме које би требале да стоје изнад држава, те представљају основу и оквир за разраду кроз норме унутрашњег права.

¹ Г. Вукадиновић, *Мити о правној држави*, Гласник АКВ, бр. 7—8/1995, Нови Сад, 1995, стр. 261.

Доношењем обавезујућег правног акта, потребно је исти добровољно или принудно извршити. Проблем међународног права је баш недефинисан случај принудног извршења обзиром да се ради о субјектима који поседују сувереност. Апсолутне суверености нема, али државе су још увек осетљиве на постављање оваквих питања.

Остаје да се види да ли ће међународно право успети да изгради један јасан и дефинисан начин извршавања одлука, односно донети правила свог извршног поступка.

Физиономија међународног права и правног поретка се свакако мења, можда чак и брже него што су правници спремни да правно формулишу и уобличе све новине које се јављају, те да их јасно уграде у међународно правни систем. Доносе се често одлуке које представљају сувише преширока тумачења одређених аката па се не без разлога каже како је Савет безбедности растегао Повељу Уједињених нација до непрепознавања. Такође, долази и до стварања *ad hoc* институција као што је случај са судом за ратне злочине почињених на територији претходне Југославије.

Јер и Уједињене нације, а са њима и међународно право стоје на прекретници имајући у виду друштвене, политичке, државне, а и правне промене у свету.

Изабел Мишић
Нови Сад**

ОСТРВА ÅLAND — ЈЕДАН ПРИМЕР АУТОНОМИЈЕ*

Као пример врло широке и врло детаљно регулисане аутономије анализираћемо аутономију Ålandskih острва у оквиру Финске. Åland-ska острва (фин. Ahvenanmaa, швед. Åland) налазе се на Балтичком мору на улазу у Ботнички залив, чине их скуп од око 6500 острва са 1500 km². Становници Ålanda којих је близу 26.000 су претежно шведског порекла.

Положај Ålandskih острва последица је сукоба, а затим мировних преговора вођених у оквирима Лиге народа 1920—22. године, а који постављају темеље њиховог данашњег уређења. Уставно-правни статус регулисан је Уставом Финске од 17. VII 1919. године, Законом о самоуправи Ålanda из 1993. године, Законом о посебном поступку при продаји непокретности на острвима из 1933. године, Мировним споразумом о демилитаризацији зоне (који потписују Финска, Шведска и Совјетски Савез). Овде ћемо указати на основне карактеристике положаја Ålandskih острва.

ЗАКОН О САМОУПРАВИ ИЗ 1993. ГОДИНЕ

Овај закон којим се регулише аутономија Ålanda је и данас на снази. Усвојен је у Финском Парламенту 16. августа 1991. године, а ступио је на снагу 1. јануара 1993. године. Закон је донет по поступку за доношење и промену устава уз неопходну сагласност Покрајинске скупштине Ålanda.

* Рад примљен: 13. IX 1995.

а) *Орјани Покрајине*

Као органи Покрајине одређују се Покрајинска скупштина и Покрајинска влада. Њихов избор, формирање и међусобни односи биће одређени у посебном покрајинском закону. Покрајинску скупштину бирају држављани Аланда старији од 21 године путем непосредних и тајних избора и на бази пропорционалног изборног система. Скупштина заседа једном годишње у редовним седницама. По захтеву Председника Републике Губернер може заказати ванредну седницу Скупштине. Губернер отвара и затвара заседања Скупштине, и преноси предлоге и званична саопштења Председника Републике.

Председник Републике има право да, уз претходне консултације са Председником Покрајинске скупштине, распусти Покрајинску скупштину и закаже нове изборе.

Представник централне државне власти у Покрајини је Губернер. Губернера именује Председник Републике. При избору Губернера Председник Републике је дужан да се консултује са Председником Покрајинске скупштине. Ако Председник не може да се договори са Председником Покрајинске скупштине, он ће именовати једног кандидата са листе од пет кандидата коју му достави Покрајинска скупштина. Ако је Председник мишљења да ниједан од понуђених кандидата није квалификован за функцију губернера, од Покрајинске скупштине ће бити затражено да сачини нове номинације. Промена и разрешење Губернера врши се по сличном поступку.

Заједнички орган Републике и Покрајине је Делегација Аланд. Њеним радом председава Губернер или друго лице које именује Председник по истом поступку по коме именује Губернера. Републички парламент и Покрајинска скупштина именују по два члана Делегације, а сваки члан има два заменика. Делегација заседа по одлуци Председника Републике. Делегација одлучује само у пуном саставу, а по потреби саслушава стручњаке из појединих области. Делегација даје своје мишљење о питањима која јој упуте Парламент, министарства или покрајинска влада. Она одлучује о сукобима надлежности у управним пословима, о споровима о праву својине не непокретностима у Покрајини између државе и Покрајине, учествује у договарању своте коју ће Покрајина остварити у Републици, итд. Чланове Делегације из Покрајине финансира Покрајина, а остале трошкове сноси Република.

б) *Држављанство¹ Покрајине*

Држављанство Покрајине се стиче рођењем на територији Покрајине ако су оба или један од родитеља држављани Покрајине. Исто тако држављанство стичу и деца млађа од 18 година која живе

¹ Овај термин користимо у одсуству адекватнијег.

у Покрајини, која имају финско држављанство а један од родитеља им је држављанин Alanda, без обзира где су рођена. Венчање за држављана Alanda је основ за стицање држављанства Alanda.

Држављанство се може стећи и на захтев лица. Уколико је држављанин Финске лице ће стећи држављанство Покрајине ако је настањено на Alandu, ако има стварно пребивалиште у Покрајини у трајању од пет година непрекидно и уколико довољно влада шведским језиком. О захтевима за овакво стицање држављанства одлучује Покрајинска влада. Покрајинска влада ће доделити држављанство ако су услови испуњени и ако не постоји озбиљна сметња за ово додељивање. Држављанство Alanda се губи аутоматски губитком финског држављанства.

Право гласа при избору покрајинских органа имају само лица која су држављани Alanda. На општинским изборима осим држављана Alanda учествују и држављани Финске, Исланда, Норвешке, Шведске и Данске који су настањени у Покрајини.

Право да буду запослени у органима управе имају држављани Alanda, али и држављани Финске, Исланда, Норвешке, Шведске и Данске. Право да буду запослени у полицији имају само држављани Alanda.

с) Промет и непокретности

Посебним законом се регулише промет непокретности у Покрајини.²

Уколико је непокретност продата лицу које није држављанин Покрајине, свако заинтересовано лице које је држављанин Покрајине, као и Савет општине на чијој се територији налази непокретност и Покрајина имају право да оспоре овакав купопродајни уговор и да купе исту непокретност по цени коју, уколико није договорена, одређује првостепени суд. Дакле, приликом продаје непокретности на острвима, право прече куповине имају држављани Покрајине, као и општина и Покрајина.

Предузеће, посредничка организација, удружење или фондација могу поседовати некретности и вршити пословање за које је потребна дозвола само ако сви чланови пословодног органа имају покрајинско држављанство.

д) Надлежности Покрајине

Покрајинска скупштина доноси покрајинске законе. Покрајинску скупштину бирају на општим и тајним изборима држављани Alanda.

² Закон о посебном поступку при продаји непокретности на острвима од 1. IV 1938. године.

Покрајинска скупштина је надлежна: 1. да уређује организацију и надлежности покрајинских органа, изборе за Скупштину и владу, као и изборе и надлежности за све органе који су скупштини подређени; 2. да уређује организацију покрајинске управе, избор функционера, прекршаје и казне за дела против покрајинске управе; 3. да одреди покрајинску заставу и грб, њихову употребу у покрајини, на бродовима, домаћим лукама, на државним зградама и у приватне сврхе; 4. да уреди поделу Покрајине на општине, изборе за општинске органе, заступање општина и поглаваре општина, и да одређује прекршаје против општинских власти и казне за те прекршаје; 5. одређује порезе које убира Покрајина, као и ванредне порезе, обрачунску основу за порезе, стопу и основу за порез на игре на срећу; 6. уређује осигурање, формира службу против пожара и службу за спашавање; 7. да доноси урбанистичке планове, да планира изградњу станова и уређује међусуседске односе; 8. да води бригу о заштити старих и инвалидних лица; 9. да уређује закупнину стамбеног и пословног простора; 10. да се стара о заштити животне средине, експлоатацији природних ресурса и да одређује режим вода; 11. да се стара о споменицима историје, и заштити културног блага Покрајине; 12. да уређује и да се стара о здрављу и здравственој заштити; 13. да формира социјалну службу и уређује режим употребе и продаје алкохолних пића; 14. да се стара о култури, спорту, младима, архивама, библиотекама и музејима; 15. да се стара о земљишту, шумарству и планирању пољопривредне производње у складу са државним плановима; 16. да уређује и да се стара о лову и риболову, да уређује регистрацију рибарских бродова и планирање риболова; 17. да обезбеђује адекватну употребу земље, шума и вода, као и да уређује и дотира одржавање њихових продуктивних способности; 18. да уређује заштиту животиња и ветеринарску службу; 19. да уређује право потраге, експлоатације и употребе минерала; 20. да уређује и стара се о поштанском саобраћају, отварању радио станица и кабловских програма; 21. да се стара о путевима, каналима, поморском и жељезничком саобраћају; 22. да уређује и стара се о остваривању професионалне праксе у привреди у складу са државним законима; 23. да се стара о унапређењу пословања; 24. да обезбеђује функционисање и рад статистичког завода; 25. да одређује казнене радње и казне за казнене радње против Покрајине; 26. да уређује начин извршења казни у надлежности Покрајине.

е) *Контрола законитости*

Контролу законодавне делатности Покрајине врши Делегација Åland. Ова може предложити Председнику Републике потпуно или делимично укидање неког покрајинског закона.

Закон може бити укинут уколико се закључи да је Покрајина приликом његовог доношења прекорачила своја законодавна овлашћења или законом угрожава унутрашњу или спољну безбедност државе.

Председник своју одлуку о укидању мора донети у року од 4 месеца од изгласавања закона у Покрајинској скупштини.³

f) *Службени језик*

Службени језик регулисан је члановима 36—46 Закона. Ту се одређује да је Покрајина шведско говорно подручје. Службени језик је шведски и то како за покрајинску тако и за државну и општинску управу. Службени језик Делегације Åland је такође шведски. Аутентични текстови закона које доноси Покрајинска скупштина су шведски текстови. Одредбе о језику важе и за црквену управу евангелистичко-лутеранске цркве смештену на острвима. Комуникација између државних и покрајинских органа врши се на шведском језику. Држављани Финске имају право да у судском поступку и пред државним органима употребљавају фински језик.

g) *Школство*

У школама које потпуно или делимично финансира Покрајина, општина или Република Финска језик наставе је шведски. При отварању школе на другом језику осим шведског, мора се затражити одобрење општине на чијој се територији ова школа жели отворити.

h) *Војна обавеза држављана Ålanda*

Пошто је Åland од 1947. године и Уговора Финске, Совјетског Савеза и Енглеске проглашен демилитаризованом зоном, то становници острва имају посебан третман у обавези одслужења војног рока.

Држављан Ålanda може изабрати као начин испуњења своје војне обавезе: службу пилота брода или светионичку службу или пак цивилну службу у управи.

Служба пилота брода и светионичка служба регулишу се законима Републике Финске за који Покрајинска скупштина даје своје мишљење. Цивилна служба у управи се такође регулише државним законом, за који Покрајинска скупштина даје своје одобрење.

³ Тзв. Председничково право вета.

и) Приходи Покрајине

Покрајина Åland има право да користи за сопствене потребе приходе од трговине, од пореза на забавне игре и 50% прихода од пореза на непокретности. Покрајинска скупштина је такође надлежна да убира порезе на приходе које није одредила влада Републике.

Ако је приход од пореза на доходак у Покрајини већи за више од 0,5% од просека овог прихода у осталим деловима Финске, део који прелази просек припада Покрајини.

Покрајина редовно остварује извесна средства и у буџету Републике. Покрајина има право на узимање повратних и бесповратних наменских кредита од Републике.

Трошкови државне управе и правосуђа плаћају се из буџета државе. Остале трошкове Покрајина плаћа из сопствених средстава.

ј) Права која Покрајина има у односима са Републиком Финском

Осим већ назначених права Покрајина има и право ограничене законодавне иницијативе у Финском парламенту.

Мишљење Покрајинске скупштине ће се саслушати, пре него што Председник или Републичка влада издају управне акте у оквиру своје надлежности који ће се примењивати на територији Ålanda.

При изборима за Фински парламент и за Председника Републике Покрајина увек представља једну изборну јединицу или ако су изборне јединице мање оне ће се формирати унутар Покрајине као целине.

Покрајина може доносити Резолуције у стварима које су од посебног интереса за Покрајину и ако оне иначе спадају у надлежност државе.

Овлашћења и обавезе које су део опште управе државе преносе се на Покрајинске власти које их врше уз координацију са централним властима.

к) Измене, допуне и укидање закона

Измене, допуне и укидање овог Закона је могуће само уколико постоји сагласност Републичког парламента и Покрајинске скупштине. У Парламенту се та одлука доноси по поступку за измену и допуну Устава, а сагласност Покрајине постоји када 2/3 Покрајинске скупштине гласа за измене, допуне или укидање.

l) Функционисање аутономије

Острва Åland славила су пре неколико година 70-годишњицу аутономног статуса.

1921. године на Референдуму више од 90% становништва Ålanda изјаснило се за отцепљење од Финске и припајање матичној држави Шведској.

1972. године за педесетогодишњицу аутономног статуса многе европске новине пишу о „Weisse minoritat“⁴, о томе како ниједна друга мањина у Европу не живи тако добро, о примеру за целу Европу...

О статусу шведске мањине у Финској говоре и резултати првог круга избора за председника Републике Финске 1994. године. За Elizabeth Rehn, представницу Шведске народне партије (*Svenska folkpartiet*) у првом изборном кругу гласа 22% гласачког тела, подсетимо да Швећани чине 6% становништва Финске, том приликом она улази у други изборни круг.

Представници шведске мањине улазе у владу Финске. У Финском парламенту представници ове партије заузимају 12 места.

Важан је и податак да се само 6,6% Швећана у Финској не изјашњава као мањина.

lj) Асимилација

Један од највећих непријатеља мањина у свету јесте асимилација. Асимилација је ствар државне политике и против ње се тешко могу дати трајне и ваљане гаранције. У моделу аутономије Ålandских острва за заштиту мањине од овакве државне политике уведене су одредбе о: установљавању покрајинског држављанства; посебном режиму продаје некретнина у Покрајини; посебном режиму регистрација предузећа у Покрајини; изборном систему у Покрајини и о обавези да се Покрајина третира као једна целина у изборима за централне државне органе; војној обавези; школству; службеном језику; и коначно о изменама, допунама и укидању Закона о аутономији Ålanda.

Закључак

Ако бисмо узели у обзир поделу проф. Б. Вукаса⁵ о односима државе према мањинама, на оне државе:

⁴ Бела мањина (*Tagesspiegel*, 9. 12. 1982).

⁵ Југословенска ревија за међународно право, бр. 93, стр. 195—202.

- које врше асимилацију
- којима су мањине опсесија
- које их ћутке толеришу
- које признају мањинама легитимна права

несумњиво би случај Финске сврстали у последњу групу. Због чега Финска има такав однос према шведској мањини (па и у Устав као службени језик уврштава шведски) и да ли би тако било да је у питању друга мањинска група, питање је које захтева свеобухватнију и мултидисциплинарну анализу.

Несумњиво је да је укупан број Швеђана у Финској око 300.000, а да је отприлике исто толико Финаца у Шведској и да су им права исто тако добро, мада не у виду аутономије заштићена. Али постоје многи примери суседних држава са великим и реципрочним мањинским групама која мањинска права ипак не поштују.

Као разлог за овакав статус Аландских острва можемо истаћи и чињеницу да је то историјски било веома важно подручје које је донекле раздвајало запад и исток (Совјетски Савез), те је било значајно да то буде стабилна и нарочито — демилитаризована зона. Веома је важна и чињеница да острва чине територијално заокружену целину, а да на њима живе у више од 90% Швеђани. Реално гледајући реч је такође о малој територији и малом броју становништва (1500 km² и 26.000 становника) па иако је то подручје развијеног риболова и јаке економије држава се није одрекла значајног дела територије. Да ли је Финска имала избора да другачије уреди статус острва? Рекли бисмо да није, јер у време када је ово питање решавао у оквиру Лиге народа питање суверености над острвима било је отворено и лако се могло десити да Аланд припадне Шведској у случају да Финска није показала спремност да изађе у сусрет острвљанима.

Све ово ипак не умањује вредност модела аутономије који је изградила Финска и који несумњиво може представљати чисти и прави пример аутономије који се као такав и остварује а који је редак пример у савременом свету. Можда би требало више тога?

Национална мањина постоји тамо где постоји недоминантна група, која изражава жељу за диферентним третманом а у циљу одржавања основних својих карактеристика (националне припадности, религије, језика, традиције, културе...) по којима се разликује од већинског становништва. Основ за аутономију постоји тамо где је на одређеном подручју настањена велика концентрација мањинске групе, тј. тамо где ова чини више од 50% становништва. Дефиниције и правила постоје, ствар је у државама да се у њима сада и препознају.

39. КОНГРЕС МЕЂУНАРОДНЕ УНИЈЕ АДВОКАТА ОДРЖАН У ЛОНДОНУ

(САОПШТЕЊЕ ЗА ШТАМПУ)

На 39. годишњем конгресу Међународне уније адвоката (МУА), одржаном у Лондону од 3. до 7. септембра 1995. године, учествовало је више од 800 адвоката из преко 60 земаља. Међународна унија адвоката, основана 1927. године, најстарија је међународна организација адвоката и у њу су активно укључени адвокати са свих континента.

Председник Конгреса, лондонски адвокат Кристофер Цексон, изјавио је да је овај Конгрес један од најуспешнијих који су икада одржани. Конгрес је отворио сер Томас Бингам, председник Грађанског одељења Врховног суда Енглеске. Он је говорио о изванредно значајној улози који МУА треба да има у оспособљавању адвоката из различитих земаља да избегну учауреност и прихвате нове идеје из других правних система.

Најважније теме разматране на Конгресу биле су:

1. Кривична дела и преступи учињени као резултат непажње и злоупотреба учесника финансијских тржишта уз помоћ нових технологија које пружају могућност за извршење масовних превара, представљају светску опасност коју треба зауздати и починиоце извести пред суд. Уважени судија Бари О'Кифи, члан Независне комисије Новог Јужног Велса за борбу против корупције предложио је да се проучи искуство САД у погледу склапања нагодбе између тужиоца и оптуженог, уз сазнање и одобрење суда, којом оптужени признаје део оптужнице, да би за узврат добио блажу казну. На тај начин би се, по његовом мишљењу, решио проблем дугих и компликованих кривичних процеса.

2. На који начин право може да реши етичке и правне проблеме који се јављају у вези са научним достигнућима у области генетског инжењеринга. Др Том Вилки, уредник научне рубрике једне од

водећих лондонских дневних новина, *Independenta*, представио је једну изазовну слику света, онако како ће изгледати године 2095.

3. Еутаназија — група правних и медицинских стручњака анализирао је најновије судске одлуке донете са обе стране Атлантика поводом еутаназије.

4. Стална тема конференције — на једном од заседања којем је главни тон дало излагање Питера Голдсмита, председника Адвокатске коморе Енглеске и Велса, размотрена су важна питања као што су пријем у професију, стручност адвоката, доступност правде и глобализација адвокатске праксе.

5. Правно регулисање финансијских тржишта. Главни говорници су били Лорд Александар Видон, адвокат и председник Националне вестминстерске банке и главни учесници у доношењу прописа о регулисању финансијских тржишта у Европи и САД, нпр. Жерар Фодел, председник МАТИФ-а, француске берзе за трговину будућим потраживањима и опцијама и Колет Боув, извршни председник органа надлежног за приватне инвестиције у Уједињеном Краљевству.

На више од 30 преосталих семинара размотрен је широк спектар тема као што су:

- Правни проблеми Интернета,
- Права жена,
- Потреба за успостављањем Међународног кривичног суда,
- Међународно законодавство о наслеђивању,
- Правна одговорност спортиста и њихових организација,
- Судски надзор над међународним арбитражама.

На крају лондонског Конгреса МУА, Гери Даунс, адвокат из Сиднеја у Аустралији, уступио је место председника МУА Алберту Луиу Дипон-Вилемину, адвокату из Женеве у Швајцарској.

Следећи годишњи Конгрес МУА одржаће се у Мадриду од 4. до 8. септембра 1996. године под почасним председништвом Његовог величанства, краља Шпаније.

ГРАЂАНСКО ПРАВО

АЛТЕРНАТИВНА ОБЛИГАЦИЈА

Ако алтернативна обавеза нема основу у купопродајном уговору између парничних странака, а тужилац захтева извршење уговора суд не може досудити тужиоцу-купцу робе, њену противвредност, већ само испоруку робе која је била предмет купопродаје.

Из образложења:

Првостепеном пресудом изреком под ставом 1. обавезан је тужени да испоручи тужиоцу 4.985 кг хидрант пакованог креча или да му плати 759,42 динара са каматом од 25. 01. 1994. године.

Против пресуде тужени је изјавио жалбу.

У конкретном случају првостепени суд је правилно утврдио чињенично стање, али је погрешно применио материјално право када је обавезао туженог алтернативно да плати тужиоцу износ од 759,42 динара или испоручи купљену робу по закљученом уговору са каматом од 25. 01. 1994. године, јер алтернативни тужбени захтев нема основу у Закону о парничном поступку, ако не представља алтернативну обавезу у смислу чл. 403 Закона о облигационим односима. У конкретном случају алтернативни тужбени захтев не представља алтернативну обавезу у смислу чл. 403 Закона о облигационим односима па исти ваља одбити као неоснован.

(Пресуда Вишег привредног суда у Београду Пж. 2817/94. од 8. 12. 1994)

ШТЕТА ЗБОГ ДОЦЊЕ У ПЛАЋАЊУ НОВЧАНЕ ОБАВЕЗЕ

Поверилац новчаног потраживања, који због доцње дужника потражује већу штету од износа затезне камате, има право да захтева разлику до потпуне накнаде.

Ако се потраживање цене плаћене у доцњи односи на испоручену робу, или извршене услуге, висина разлике до потпуне накнаде штете може се захтевати у висини разлике између цене робе, односно цене извршене услуге у време доспећа новчане обавезе, у односу на цене на дан плаћања, уз урачунавање износа који је оштећени примио по основу затезних камата за време доцње.

Из образложења:

Из утврђеног чињеничног стања произилази да је између странака постигнут споразум о купопродаји 20.000 кг риблиг брашна, јер је ту количину тужилац испоручио туженом, а тужени је исту количину платио, и то у извршном поступку на основу правоснажне пресуде.

Тужилац у овој правној ствари тражи да му тужени плати штету у висини цене 20.000 кг риблиг брашна по цени на дан исплате у доцњи, умањено за већ наплаћени износ од туженог у извршном поступку.

Према одредби члана 278, став 2. ЗОО тужилац има право на накнаду штете због доцње туженог у плаћању новчане обавезе, и то у износу који прелази висину стопе затезне камате, досуђене за вре-

ме доцње, до потпуне накнаде штете. При томе се подразумева одговорност туженог за штету, јер је био у доцњи, а право тужиоца на накнаду штете односи се на стварну штету и измаклу добит, а према одредбама члана 189. и 190. ЗОО, као и општих одредби о проузроковању штете и одговорности за штету.

Према томе, тужилац има право да за време доцње туженог у плаћању новчане обавезе потражује од туженог штету која прелази затезну камату, а ту штету оштећени може потраживати како према индексу раста цена на мало за време доцње, тако и сваку другу штету коју је претрпео, а како се ради о потраживању цене плаћене у доцњи за испоручену робу, то се висина разлике до потпуне накнаде штете може захтевати у висини разлике између цене рибљег брашна у време доспећа обавезе у односу на цене на дан плаћања, уз урачунавање износа који је оштећени примио по основу затезних камата за време доцње.

(Пресуда Врховног суда Србије, бр. п. рев-360/94. од 23. 11. 1994)

СТЕЧАЈ И ОТКАЗ УГОВОРА О ЗАКУПУ

Стечајни управник може отказати уговоре о закупу независно од законских или уговорених рокова и то сваког првог дана у месецу са отказним роком од 30 дана. Отказом уговора о закупу се не дира у право друге уговорне стране на накнаду штете коју та страна остварује као стечајни поверилац.

Из образложења:

Побијаном пресудом усвојен је тужбе-ни захтев, па је отказан уговор о закупу пословних просторија, закључен између тужиоца који је у стечају и туженог, и обавезан је тужени да спорне пословне просторије испразни и слободне од ствари и лица преда тужиоцу.

Према одредби члана 109. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, стечајни управник је овлашћен да

откаже уговор о закупу, независно од законских или уговорених рокова. Полазећи од чињенице да је над тужиоцем отворен поступак стечаја, произилази да је стечајни управник поступио у складу са цитираним прописом. Према томе, не може се прихватити жалбени навод да је отказ уговора у надлежности стечајног већа, а не стечајног управника. Такође, околност да је тужени улагао новац у адаптацију пословног простора, не представља чињеницу која је од значаја за доношење другачије одлуке од већ донете. Отказом уговора о закупу се не дира у право туженог као друге уговорне стране да своје право на накнаду штете оствари као стечајни поверилац.

(Пресуда Вишег привредног суда у Београду Пж. 1754/94. од 20. 05. 1994)

Коментар

Одредбе члана 109. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, које овлашћују стечајног управника да откаже и уговоре о закупу закључене на одређено време, у којима је закуподавац предузећа у стечају, неправичне су у односу на закупца, јер без његове воље трајање уговора о закупу постаје неизвесно.

У тржишним условима привређивања стечаји су свакодневна појава, тако да закључивање уговора о закупу уз постојање члана 109. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији представља ризик за закупца.

Примера ради, у Закону о облигационим односима, члан 591. прописује да у случају отуђења ствари, која је пре тога предата неком другом у закуп, прибавилац ствари ступа на место закуподавца, а уговор о закупу и даље дејствује. У закону о извршном поступку, који регулише принудну продају непокретности, закупца је на исти начин заштићен у чл. 150. став 1. „Продајом пословне зграде или пословне просторије не престаје закуп те зграде, односно пословне просторије”, и став 2. „Купац ступа у права и обавезе закуподавца”.

Ако се зна да је последица стечаја продаја имовине стечајног дужника, а што за закупца на тој имовини представља у бити исту ситуацију као и продаја по чл. 591. ЗОО, или пак принудна продаја по чл. 150. ЗИП-а, тада нема оправданог разлога да Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији не садржи исти принцип, а то је уговор о закупу закључен на одређено време и даље дејствује, а купац стечајне имовине ступа уместо стечајног дужника у права и обавезе закуподавца.

ИЗУЗЕЋЕ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У СПОРУ О ПОВЕРАВАЊУ ДЕЦЕ

Не може се тражити изузеће Центра за социјални рад који треба да се изјасни о поверавању деце разведених брачних другова.

Из образложења:

Мишљењем Центра за социјални рад о томе да ли после развода малолетну децу треба поверити мајци или оцу, није мишљење вештака, у смислу чл. 250. до 262. ЗПП, већ претходни услов за доношење судске одлуке о поверавању деце. Зато странка није овлашћена да у смислу чл. 254. ЗПП тражи изузеће Центра. То наравно важи и за тужиоца. Пошто он као странка није имао право да тражи изузеће Центра, неодлучивањем о његовом захтеву за изузеће није учињена повреда парничног поступка.

(Врховни суд Србије, Рев. 4428/94. од 21. 09. 1994)

ПОБИЈАЊЕ НАКНАДНО ДОНЕТЕ ДРУГОСТЕПЕНЕ ОДЛУКЕ

Ако је радник после ћутања о приговору благовремено поднео тужбу против првостепене одлуке, може у истој парници захтевати да се поништи накнадно донета другостепена одлука без обзира на рок за подношење тужбе у радном спору.

Из образложења:

Пошто о благовременом приговору није одлучено у законском року, радник је благовремено поднео тужбу против првостепене одлуке о престанку радног односа. У току поступка судске заштите, другостепени орган туженог одбио је приговор радника. Радник је тражио поништавање другостепене одлуке после истека рока за подношење тужбе у радном спору. Нижестепени судови су одбацили тужбу, сматрајући да је тужилац изгубио право на судску заштиту. Овакав став није прихватљив. Према члану 97. став 1. Закона о радним односима радник који није задовољан коначном одлуком надлежног органа у организацији, или ако тај орган не донесе одлуку у року од 30 дана од уложеног приговора, има право да у наредном року од 15 дана затражи судску заштиту. У конкретном случају тужилац је покренуо радни спор благовремено, не чекајући другостепену одлуку у околностима ћутања о приговору.

Пошто је тужба поднета још за време тог ћутања, благовременост судске заштите се има ценити према времену побијања првостепене одлуке, а не према времену постављања захтева за поништај одлуке о одбијању приговора у току трајања радног спора.

(Врховни суд Србије Рев. 5432/94. од 16. 12. 1994)

ПАРНИЧНИ СУД И ОСЛОБАЂАЈУЋА КРИВИЧНА ПРЕСУДА

Парнични суд који испитује законитост дисциплинске мере није везан ослобађајућом кривичном пресудом.

Из образложења:

Кривични суд је због недостатка доказа ослободио тужиоца одговорности за кривично дело противправног присвајања шалитре из круга предузећа. Дисциплински органи предузећа су, међутим, за исту радњу тужиоцу изrekli меру прес-

танка радног односа, сматрајући да постоје поуздани докази о њеном извршењу. Парнични суд је нашао да је дисциплинска мера правилно изречена, пошто је претходно извео и оценио доказе изведене и оцењене у дисциплинском поступку.

Према члану 12. став 3. ЗПП парнични суд је везан само осуђујућом правоснажном пресудом кривичног суда. Не и ослобађајућом пресудом. Отуда је парнични суд могао закључити да је тужилац присвојио три цака шалитре и учинио тежу повреду радне обавезе која повлачи облигатно изрицање мере престанка радног односа, упркос постојању правоснажне ослобађајуће кривичне пресуде. Зато се пуномоћник тужиоца неумесно чуди смелости парничног суда да утврди чињенице које кривични суд није могао утврдити. Парничном суду је за то била потребна вештина а не смелост.

(Врховни суд Србије, Рев. 5651/94. од 06. 12. 1994)

ЈЕДНОКРАТНО ПЛАЋАЊЕ ОТКУПНЕ ЦЕНЕ СТАНА УГОВОРЕНЕ У РАТАМА

Лице које је откупило стан пре 2. августа 1992. године има право да без новације уговора исплати одједном откупну цену уговорену у ратама, али се при том, има валоризовати његова обавеза, као и свака друга новчана обавеза изложена високој инфлацији.

Из образложења:

Тужилац је откупио стан пре 2. августа 1992. године, када је ступио на снагу Закон о становању, који је чланом 18. став 1. предвидео да у битне састојке уговора о откупу спада не само цена, него и начин и рок плаћања. Отуда је тужилац, на основу члана 398. став 1. у вези са чланом 348. став 2. Закона о облигационим односима имао право да откупну цену уговорену у ратама исплати одједном. Али, пошто је уговорена цена била обезвређена, она је, као и свака друга новчана обавеза изложена високој инфлацији, морала бити валоризована месечном стопом пораста цена на мало за период од закључења уговора до дана исплате остатка цене, сагласно начелу једнаких вредности узајамних давања из члана 15. став 1. ЗОО, којим се искључује примена члана 394. ЗОО.

Пошто, при исплати остатка дуга, тужилац није имао у виду овако валоризован износ откупне цене, његови захтеви у овоме спору су преурањени, осим захтева за утврђење права својине, па их је суд одбио. Ова пресуда стога неће бити сметња да тужилац постави исте захтеве када буде исплатио валоризовани износ откупне цене.

(Врховни суд Србије Гзз. 94/94. од 11. 04. 1995)

**Изабрао, приредио и коментарисао
Предраг Веселиновић
адвокат у Новом Саду**

СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 29. 09. 1995. године

1. Павлица Душан, дипломирани правник, рођен 31. 01. 1935. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Бачкој Тополи, Народног фронта 6.

2. Мандић Бранислав, дипломирани правник, рођен 31. 05. 1962. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Петроварадину, Буковачки пут 11.

3. Перишић Нада, дипломирани правник, рођена 03. 12. 1946. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, Трг српских добровољаца 40.

4. Татић Драгиша, дипломирани правник, рођен 11. 12. 1959. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Јо Лајоша 69.

5. Јованчевић Светозар, дипломирани правник, рођен 27. 01. 1938. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Тургењева 1.

6. Цигурски Бранимир, дипломирани правник, рођен 05. 01. 1946. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Каменици, Дунавска 6.

7. Крстић Никола, дипломирани правник, рођен 16. 08. 1949. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Арсенија Чарнојевића 10, локал 1.

8. Попов Блануша Рената, дипломирани правник, рођена 08. 03. 1954. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, Арсенија Чарнојевића 12.

9. Арацкић Златоје, дипломирани правник, рођен 23. 10. 1939. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Епископа Висариона 7.

10. Буљ Драго, дипломирани правник, рођен 17. 11. 1947. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Ветернику, Иве Лоле Рибара 2.

11. Михаиловић Соња, дипломирани правник, рођена 22. 12. 1946. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Белој Цркви, Партизанска 87.

12. Кишпалко Иван, дипломирани правник, рођен 13. 02. 1933. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Србобрану, Дожа Берба 33.

13. Бети Станко, дипломирани правник, рођен 07. 05. 1935. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Владимира Николића 8.

14. Урукало Стојан, дипломирани правник, рођен 15. 03. 1933. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Краља Петра Првог 37.

15. Милин Славица, дипломирани правник, рођена 12. 01. 1956. године, уписује се 29. 09. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Орлова 3.

16. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Башић Зоран, рођен 11. 02. 1970. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Мике Естер, адвоката у Новом Саду, дана 29. 09. 1995. године.

17. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Бабић Нада, рођена 18. 10. 1962. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Урошевић Мирославе, адвоката у Новом Саду, дана 29. 09. 1995. године.

18. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Козловачки Гордана, рођена 05. 08. 1969. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Бабић Јована, адвоката у Новом Саду, дана 29. 09. 1995. године.

19. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Јанчић Светлана, рођена 09. 09. 1963. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Јанчић Небојше, адвоката у Вршцу, дана 29. 09. 1995. године.

20. Условно се уписује Мојовић Ирена, дипломирани правник, рођена 04. 04. 1952. године, у Именик Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Ошацима, ЈНА 16/а, са даном давања свечане изјаве.

21. Условно се уписује Тубин Здравко, дипломирани правник, рођен 02. 10. 1952. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, Трг српских добровољаца 28/1—13, са даном давања свечане изјаве.

22. Условно се уписује Дебељачки Александар, дипломирани правник, рођен 17. 04. 1947. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Србобрану, 19. октобра 13, са даном давања свечане изјаве.

23. Условно се уписује Вучковић Милан, дипломирани правник, рођен 21. 05. 1948. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, Венац Радомира Путника 50, са даном давања свечане изјаве.

24. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Павлица Душан, адвокат у Бачкој Тополи, са даном 28. 09. 1995. године, због пензионисања.

25. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Кишпалко Иван, адвокат у Србобрану, са даном 28. 09. 1995. године, због пензионисања.

26. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Бети Станко, адвокат у Новом Саду, са даном 28. 09. 1995. године, због пензионисања.

27. Брише се, из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Урукало Стојан, адвокат у Сремској Митровици, са даном 28. 09. 1995. године, због пензионисања.

28. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Бујић Радован, адвокат у Хртковцима, са даном 29. 09. 1995. године, због пресељења адвокатске канцеларије на територију Основне адвокатске коморе Зајечар.

29. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Риђошић Радослав, адвокат у Старој Пазови, са даном 30. 09. 1995. године, због пресељења адвокатске канцеларије на територији Основне адвокатске коморе Београд.

30. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Шимак Мартин, адвокат у Падини, са даном 01. 10. 1995. године, на лични захтев. — Стојанов Мирјана, адвокат у Ковину, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Шимак Мартина.

31. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Павлић Даница, адвокат у Новом Саду, са даном 02. 10. 1995. године, због заснивања радног односа. — Радомировић Еторе Зора, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Павлић Данице.

32. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Павловић Маја, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Миковић Борба, адвоката у Новом Саду, са даном 12. 05. 1995. године.

33. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Маринковић Илиески Зорица, адвокатски приправник у Сремској Митровици, на адвокатско-приправничкој вежби код Пућа Наде, адвоката у Сремској Митровици, са даном 03. 02. 1995. године.

34. Одбија се захтев Момчиловић Радослава, адвоката у Шиду, за одобравање привремене спречености, обзиром да не испуњава услове из чл. 68. Статута АК Војводине.

35. Одбија се захтев Јанић Љубомира, адвоката у Зрењанину, за одобравање привремене спречености, обзиром да не испуњава услове из чл. 68. Статута АК Војводине.

36. Узима се на знање да је Младеновски Насе, адвокат у Сремској Митровици привремено спречен да обавља адвокатску делатност почев од 13. 09. 1995. године. — Младеновски Сергеј, адвокат у Сремској Митровици, поставља се за привременог заменика Младеновски Насеу, адвокату у Сремској Митровици.

37. Узима се на знање да је Агоштон Бенчик Ержебет, адвокат у Суботици, привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 24. 07. 1995. године. — Агоштон Карољ, адвокат у Остојићеву, поставља се за привременог заменика Агоштон Бенчик Ержебет, адвокату у Суботици.

38. Узима се на знање да је Бенчик Ержебет, адвокат у Суботици, променила презиме у Агоштон Бенчик.

39. Узима се на знање да је Продановић Предраг, адвокат у Инђији, наставио са радом након привремене спречености, дана 01. 09. 1995. године. — Мaziњанин Бранислав, адвокат у Инђији, разрешава се дужности привременог заменика Продановић Предрага.

40. Узима се на знање да је Будаков Оливера, адвокат у Новом Саду, наставила са радом након привремене спречености, дана 01. 09. 1995. године. — Кркљуш Љубинка, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика Будаков Оливере.

41. Узима се на знање да Лукић Милану, адвокату у Сомбору, мирују сва права и обавезе адвоката, почев од 01. 10. 1995. до 31. 03. 1996. године, због стручног усавршавања у иностранству. — Голубовић Миланко, адвокат у Сомбору, одређује се за привременог заменика Лукић Милану.

42. Узима се на знање да је Продановић Љиљана, адвокатски приправник, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Субаков Владимира, адвоката у Бечеју, дана 31. 08. 1995. године, те да исту наставља 01. 09. 1995. године код Субаков Милоша, адвоката у Бечеју.

43. Узима се на знање да је Ковачев Миодраг, адвокат у Новом Саду, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у Беочин, Пословни центар 66, почев од 15. 09. 1995. године.

44. Узима се на знање да је Дмитровић Гордана, адвокат у Новом Саду, преселила седиште своје адвокатске канцеларије у Зрењанин, Тепличка 6, почев од 08. 09. 1995. године.

45. Узима се на знање да је Михајлов Милан, адвокат у Сремској Каменици, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у Нови Сад, Пушкинова 23, почев од 01. 09. 1995. године.

46. Узима се на знање да је Драговић Тубић Војислава, адвокат у Бачком Јарку, преселила седиште своје адвокатске канцеларије у Нови Сад, Пастерова 14/51, почев од 01. 09. 1995. године.

47. Узима се на знање да је Сувајац Душан, адвокат у Суботици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Алеја Маршала Тита 13, почев од 11. 09. 1995. године.

48. Узима се на знање да је Микеш Драган, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Светозара Милетића 6, почев од 22. 09. 1995. године.

49. Узима се на знање да је Лирић Иван, адвокат у Зрењанину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Гимназијска 16, почев од 18. 09. 1995. године.

50. Узима се на знање да је Удружена адвокатска канцеларија Сувајидић Браниславе и Сувајидић Ненада, адвоката у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Стевана Брановачког 7, почев од 15. 10. 1995. године.

51. Узима се на знање да је Салатић Мирјана, адвокат у Суботици, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Босе Милићевић бб, почев од 01. 04. 1995. године.

52. Узима се на знање да је Бајић Саша, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Јована Бошковића 2, почев од 01. 10. 1995. године.

53. Узима се на знање да је Јованов Мирослав, адвокат у Зрењанину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Војводе Петра Бојовића 2/13, почев од 25. 09. 1995. године.

54. Узима се на знање да је Танчић Љубиша, адвокат у Зрењанину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Николе Тесле 13, почев од 27. 09. 1995. године.

55. Узима се на знање да је Анђелић Стеван, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Његошева 24, почев од 29. 09. 1995. године.

56. Одобрава се Уговор о заступању, закључен дана 10. 07. 1995. године између Аутопревозника Тиркајла Славомира из Бурђева, и Продановић Љиљане, адвоката у Новом Саду.

57. Одобрава се Уговор о заступању, закључен дана 26. 06. 1995. године између ДП „Метал“ из Новог Сада, и Мүнижаба Загорке, адвоката у Новом Саду.

58. Одобрава се Уговор о правном консалтингу, закључен дана 01. 09. 1995. године између Мешовитог предузећа „Серво Михаљ“ из Зрењанина, и Табаковић Драге, адвоката у Зрењанину.

59. Одобрава се Уговор о заступању, закључен дана 29. 08. 1995. године између Ауто-мото клуба Сента из Сенте, и Олаи Ласла, адвоката у Сенти.

60. Одобрава се Уговор о заступању, закључен дана 20. 07. 1995. године између Мешовите банке дд „ДТД“ Нови Сад, Филијала МДМ Финанс Сента, и Олаи Ласла, адвоката у Сенти.

61. Одобрава се Уговор о заступању, закључен дана 14. 06. 1995. године између ПП „Унион“ из Сенте, и Олаи Ласла, адвоката у Сенти.

62. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 20. 08. 1995. године између ДД „Опачанка“ из Опача, и Лучић Данице, адвоката у Опачима.

63. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 14. 08. 1995. године између ДОО „Класик“, предузећа за трговину на велико и мало из Суботице, и Вучковић Пере, адвоката у Суботици.

64. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 01. 06. 1995. године између ДД „Серво Михаљ — Инжињеринг“ из Зрењанина, и Борђевић мр Драгана, адвоката у Зрењанину.

65. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 01. 06. 1995. године између УТП „Серво Михаљ — Турист“ из Зрењанина, и Борђевић мр Драгана, адвоката у Зрењанину.

66. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 03. 07. 1995. године између Удружења занатлија и самосталних привредника из Ковина, и Стојанов Мирјане, адвоката у Ковину.

67. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 20. 06. 1995. године између ТУП „Етна“ ДОО из Шида, и Буђар Николе, адвоката у Новом Саду.

68. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 31. 05. 1995. године између Кулске банке АД из Куле, и Дринчић Будимира, адвоката у Кули.

69. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 25. 08. 1995. године између ДП Модна конфекција „Атотекс“ из Аде, и Михалек Ендреа, адвоката у Ади.

70. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 11. 08. 1995. године између ДД за производњу намештаја „Будућност“ из Суботице, и Сувајац Душана, адвоката у Суботици.

71. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 30. 08. 1995. године између ЗЗ „Напредак“ из Горњег Брега, и Фењсароши Золтана, адвоката у Сенти.

72. Одбацује се захтев за одобравање уговора о заступању, закљученог дана 28. 04. 1995. године између Агенције „Биг Бен“ из Ирига, и Божић Зорана, адвоката у Новом Саду.

73. Стављају се ван снаге решења Управног одбора Адвокатске коморе Војводине број 124/95 од 03. 03. 1995. године и број 179/95 од 31. 03. 1995. године, којима су евидентирани уговори о заступању између Предузећа „Кондор“ из Суботице и „Спас 2“ п.о. из Суботице и Инђић Драган, адвоката у Суботици.

74. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 03. 01. 1995. године између „Комерц сервиса“ из Новог Сада и Инђић Драгана, адвоката у Суботици.

75. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Маљковић Јови, адвокату у Бачком Брестовцу, решењем број 312-12/94 од 27. 05. 1994. године.

76. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Јаковљевић Браниславу, адвокату у Панчеву, решењем број 463-3/95 од 01. 09. 1995. године. — Јаковљевић Стеван, адвокат у Панчеву, разрешава се дужности привременог заменика.

77. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Туцаков Борбу, адвокату у Новом Саду, решењем број 463-19/95 од 01. 09. 1995. године. — Ватић Светлана, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

78. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Јакшић Томиславу, адвокату у Новом Саду, решењем број 463-7/95 од 01. 09. 1995. године. — Стојанов Мирјана, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

79. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Стошић Драгану, адвокату у Новом Саду, решењем број 463-9/95 од 01. 09. 1995. године. — Стојановић Радојица, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

80. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Пашћановић Родољубу, адвокату у Новом Саду, решењем број 463-2/95 од 01. 09. 1995. године. — Давидовац Радивој, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

81. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Грујић Милошу, адвокату у Новом Саду, решењем број 463-10/95 од 01. 09. 1995. године. — Јаневски Александар, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

82. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Миковић Миодрагу, адвокату у Новом Саду, решењем број 463-12/95 од 01. 09. 1995. године. — Поповић Јања, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

83. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Вишњић Владимиру, адвокату у Новом Саду, решењем број 463-15/95 од 01. 09. 1995. године. — Чонић Зоран, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

84. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Бабић Милану, адвокату у Бачкој Паланци, решењем број 463-20/95 од 01. 09. 1995. године. — Лукић Милош, адвокат у Бачкој Паланци, разрешава се дужности привременог заменика.

85. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Сабо Михајлу, адвокату у Кучури, решењем број 463-14/95 од 01. 09. 1995. године. — Орловић Црвени Светлана, адвокат у Врбасу, разрешава се дужности привременог заменика.

86. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Иванишевић Светозару, адвокату у Сечњу, решењем број 463-1/95 од 01. 09. 1995. године. — Вујовић Зоран, адвокат у Сечњу, разрешава се дужности привременог заменика.

87. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Торма Харију, адвокату у Сомбору, решењем број 463-11/95 од 01. 09. 1995. године. — Јуришић Иван, адвокат у Сомбору, разрешава се дужности привременог заменика.

88. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Грчић Славку, адвокату у Сомбору, решењем број 463-4/95 од 01. 09. 1995. године. — Жолдош Александар, адвокат у Сомбору, разрешава се дужности привременог заменика.

89. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Кеџман Душану, адвокату у Апатину, решењем број 463-5/95 од 01. 09. 1995. године. — Грбић Милица, адвокат у Апатину, разрешава се дужности привременог заменика.

90. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Живановић Живану, адвокату у Сремској Митровици, решењем број 463-18/95 од 01. 09. 1995. године. — Петаковић Бранислав, адвокат у Сремској Митровици, разрешава се дужности привременог заменика.

91. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Геран Анки, адвокату у Руми, решењем број 463-21/95 од 01. 09. 1995. године. — Коцан Биљана, адвокат у Руми, разрешава се дужности привременог заменика.

92. Укида се привремена забрана вршења адвокатске делатности, одређена према Летић Смиљки, адвокату у Новом Саду, решењем број 463-6/95 од 01. 09. 1995. године. — Лисица Милош, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

93. Именују се сталне Комисије Управног одбора Адвокатске коморе Војводине:

КАТЕДРА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

1. Бељански Слободан, адвокат, председник
2. Радић Горан, адвокат, члан
3. Укропина Дејан, адв. приправник, члан
4. Новаковић Станислав, адв. приправник, члан

КОМИСИЈА ЗА ОДНОСЕ СА ПРАВОСУДНИМ ОРГАНИМА

1. Вебер Борђе, председник
2. Добросављевић Светозар, члан
3. Бисалов Миодраг, члан
4. Бурчин Душан, члан
5. Грујић Драгоје, члан
6. Жожа Ласло, члан
7. Секељ Јован, члан
8. Секулић Миодраг, члан

У свакој Општинској организацији адвоката на територији АК Војводине образоваће се Комисија за праћење примене Статута (чл. 20—23. Статута).

Управни одбор

Уређивачки план за тематске бројеве „Гласника” у 1995/96. години:
ВЕШТАЧЕЊА У СУДСКОМ ПОСТУПКУ (рок за предају радова 30. XI 1995)
КРИЗА ПРАВОСУБА (рок за предају радова 15. XII 1995)

Уређивачки одбор „Гласника” моли своје сараднике да текстове за објављивање опреме уважавајући следеће сугестије:

- име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице изнад наслова, у прилозима за рубрике „чланци” и „расправе”, а за рубрику „прикази” и остале рубрике, на крају текста;
- радове куцати на пуној хартији само са једне стране листа, са таквим проредом и рубом да на једној страни има око 28 редова са по 60 словних места у реду;
- обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за расправе 10 страница, а за приказе и остале прилоге 6 страница;
- речи које треба да буду штампане латиницом, подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курзивом подвући црним или плавим;
- фусноте сврстати по редним бројевима на крају текста, у истом прореду као текст, уз навођење података овим редом: име или иницијал имена и презиме аутора, назив дела или часописа, број књиге или тома (ако постоје), место издавања, година издавања (за часописе број и годиште), број странице (иза скраћенице стр.); ознаку *op. cit.* користити уместо назива дела и места и године издавања када се исто дело поново цитира на прескок, а ознаку *ibid.* када се исто дело цитира узастопно;
- радове треба потписати и уз њих приложити податке о адреси, броју телефона и броју жиро рачуна аутора;
- уз чланке је пожељно приложити апстракт на једном од светских језика, не дужи од половине једне куцане странице.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

излази 12 пута годишње
у месечним свескама

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 60,00 дин., за иностранство
40 USA долара (жиро-рачун број 45700-678-2-2047
са назнаком „за Гласник”)

Овај број закључен је 6. X 1995. године.

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла
1991. године на ову публикацију плаћа се основни
порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: Младен Мозетић, ГРАФИЧАР, Нови Сад

Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Нови Сад

